

J A J A G V I L L L E V A

J A G V I L L D Ö I N O R D E N

SLUTBETÄNKANDE AV KOMMITTÉN FORUM FÖR VÄRLDSKULTUR
STOCKHOLM 2000

SOU och Ds kan köpas från Fritzes Kundservice. 1999 års serie kan köpas från Fakta Info Direkt, Kundservice. För remissutsändningar av SOU och Ds fr.o.m. 2000 års nummer-serie svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadresser:
Fritzes Kundservice
106 47 Stockholm
Tel: 08-690 91 90
Fax: 08-690 91 91
E-post: fritzes.order@liber.se
Internet: www.fritzes.se

ISBN 91-38-21359-1
ISSN 0375-250x

Stockholm 2000

Formgivning och produktion: Jupiter Reklam

Tryck: Danagårds grafiska

Foto: Joakim Strömholm s.20, 39, 42, 49, 86, 93,
Lil Trulsson-Westholm s.64, Henrik Hedenius s.67,
Magnus Bergström s.29, 36, 56, 61, 77, Martin Skoog s.70,
Re:Orient s.52, Ztefan Barta s.80, 91
Målning: Catherine Foon s.33
Collage: Åke E:son Lindman/Bildhuset,
Benno Hjälmrud, Pär Wickholm s.26
Omslagsbild: Nina Ericson/Bildhuset

Svara på remiss: Hur och varför. Statsrådsberedningen, 1993.
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:
Information Rosenbad
Regeringskansliet
103 33 Stockholm
Tel: 08-405 47 29
Fax: 08-405 42 95

Broschyren återfinns även på Internet
[www.regeringen .se](http://www.regeringen.se)

Till statsrådet och chefen för Kulturdepartementet

Genom beslut den 19 februari 1998 bemyndigade regeringen chefen för Kulturdepartementet att tillkalla en kommitté med uppgift att under åren 1998 och 1999 bedriva en initiativtagande och samordnande försöksverksamhet, benämnd Forum för världskultur (Dir. 1998:14). Vid regeringssammanträde den 1 juli 1999 beslutades om tilläggsdirektiv till kommittén (Dir. 1999:55). Kommittén lämnade sitt delbetänkande Forum för världskultur (SOU 2000:15) den 29 februari 2000.

Härmed får kommittén överlämna sitt slutbetänkande
Ja, jag vill leva jag vill dö i Norden.

Ulf Westerberg

Anita Hagelbeck

Eva Schöld

/Björn Westeson

KOMMITTÉN FORUM FÖR VÄRLDSKULTURS
ORGANISATION 1998-2000

ORDFÖRANDEN

Göte Bernhardsson, landshövding, fr o m 1998-03-03 t o m 1998-12-17
Ulf Westerberg, generaldirektör Rättsmedicinalverket, fr o m 1998-12-18 t o m 2000-12-31

LEDAMÖTER

Maria-Paz Acchiardo, borgarråd, fr o m 1998-05-05 t o m 1999-02-03
Olivia Wigzell, landstingsråd, fr o m 1998-05-05 t o m 1999-05-14
Eva Schöld, kulturchef Stockholms stad, fr o m 1999-02-04 t o m 2000-12-31
Anita Hagelbeck, ordförande kulturnämnden Stockholms läns landsting, fr o m 1999-05-15
t o m 2000-12-31

SAKKUNNIGA (PROGRAMRÅD)

Peter Oskarson, teaterchef Folkteatern i Gävleborg, fr o m 1998-03-03 t o m 2000-12-31
Ana L. Valdés, författare och journalist, fr o m 1998-03-03 t o m 2000-12-31
Leif Magnusson, institutionschef Mångkulturellt centrum, fr o m 1998-06-02 t o m 2000-12-31
Ale Möller, musiker, fr o m 1998-06-02 t o m 2000-12-31
Rani Sukhia, fil.kand., fr o m 1998-06-02 t o m 2000-12-31

SEKRETERARE (KANSLI)

Björn Westeson, huvudsekreterare/verksamhetsledare, fr o m 1998-09-01 t o m 2000-12-31
Mariela Du Rietz, biträdande sekreterare, fr o m 1999-05-01 t o m 2000-12-31

Innehåll

9	Sammanfattning	71	Erfarenheter och iakttagelser
15	Prolog	71	Arbetsätt
21	Bakgrund	72	Politiken och praktiken
21	Regeringens direktiv	76	Aktörer
22	Utgångspunkter	77	<i>Bidragsgivaren som taskspelare</i>
23	Världskultur	83	<i>Idégivaren som spelare</i>
24	Tolkning av uppdraget	83	<i>Allianser</i>
27	De världskulturella perspektivens möjligheter	87	Ett fortsatt förändringsarbete
27	Är landskapet förändrat?	87	Förutsättningar
30	Ett helhetsperspektiv	88	Att skapa förutsättningar
30	Globaliseringens konsekvenser	88	<i>Nätverk</i>
33	Om världskultur som perspektiv	89	<i>Ett "Forum för världskultur"</i>
34	Världskultur som begrepp – en tredje sak?	91	<i>Världskulturkonsulenter</i>
37	Nordisk utblick	94	<i>Ekonomiska förutsättningar</i>
43	Kommitténs verksamhet	96	<i>Fördela rollerna</i>
43	Arbetet inom kommitté och programråd	98	<i>Storstadspolitiken</i>
44	<i>Informationsarbete</i>	100	<i>Bilagor</i>
45	Riktmärken – Rösen	100	<i>Kommittédirektiv</i>
48	Projekt med stöd av Forum för världskultur	102	<i>Tilläggsdirektiv</i>
49	<i>Fyra fixstjärnor som blev tre</i>		
60	<i>Andra stjärnskott</i>		

Sammanfattning

Kommittén Forum för världskultur har under drygt två år bedrivit en verksamhet som har inneburit att ca 50 projekt med mycket varierande innehåll och inriktning, har kunnat genomföras i linje med uppdraget att inspirera och ta initiativ till en programverksamhet med världskulturella förtecken.

Vi bedömer att utvecklingen av de världskulturella perspektiven är en av de mest angelägna uppgifterna för en svensk kulturpolitik. Dessa perspektiv är möjliga att lägga på all konstnärlig och kulturell verksamhet i hela landet, och det är frågor som angår oss alla oavsett ursprung eller nuvarande boplatz. Detta är frågor som både skapar förutsättningar för och ifrågasätter forandet av våra identiteter. Alla försök att reducera de världskulturella perspektiven till angelägenheter enbart för människor med annan kulturell bakgrund är dömda att misslyckas. Globaliseringens effekter berör oss alla vilket gör att alla homogena

förklaringsmodeller för alltid är förbrukade och att de framtida möjligheterna istället ligger i förmågan att omvandla mångfaldens olika facetter till sammanhållna bilder och sammanhang.

Frågor kring forandet av människors identitet som en central kategori i de världskulturella processerna, ger oss en möjlighet att etablera ett konstruktivt förhållningssätt till såväl frågor om demokrati som integration. En vidgning av de världskulturella perspektiven så att de omfattar all konst- och kulturverksamhet, och ges möjlighet till konstnärligt kvalitativa uttryck, skapar enligt vår mening också de bästa förutsättningarna för en djupgående och framgångsrik integrationspolitik och en utveckling av demokratin.

Kommittén Forum för världskultur har i februari 2000 redovisat en första etapp av uppdraget i form av ett delbetänkande (SOU 2000:15). I vårt nu föreliggande slutbetänkande redovisas de samlade erfarenheterna samt de förslag som vi anser

vara angelägna för att de världskulturella utmaningarna skall kunna få de fullödiga konstnärliga uttryck som vi så väl behöver.

Efter den inledande prologen "Ur tusen och en dag" följer i kapitel *Bakgrund* en genomgång av centrala utgångspunkter för kommitténs arbete. Att öka den konstnärliga och kulturella mångfalden genom att bl a skapa förutsättningar för i synnerhet kulturyttringar från länder och miljöer som inte naturligt blir tillgängliga genom etablerade kommersiella eller institutionella kanaler, har varit ett uttalat syfte med kommitténs arbete. I sex punkter angavs uppgifterna för Forum för världskultur:

1. initiera, stimulera och samordna verksamhet inom existerande institutioner och organisationer med inriktning på andra kulturer än den traditionellt västerländska,
2. genomföra egna projekt med samma inriktning, varvid stort utrymme skall ges för nya tväretniska och tvärkulturella uttryck,
3. arrangera möten mellan konstnärer och andra kulturarbetare med erfarenhet från olika kulturer,

4. informera om pågående och planerade kulturhändelser med anknytning till världskultur,
5. i olika former ta initiativ till kultur- och samhällsdebatt,
6. utveckla ett samarbete med kulturinstitutioner, kulturföreningar och kommuner över hela landet i avsikt att upprätta förslag till ett handlingsprogram för en kulturpolitik som har till mål att bygga upp en ny kulturell gemenskap i Sverige.

En annan central utgångspunkt för kommittén har varit erkännandet av att det är inom befintliga kulturinstitutioner och myndigheter som det finns en betydande men slumrande potential för ett mer långsiktigt främjande av världskulturella initiativ. Eftersom de flesta initiativen inom detta område har kommit från resursmässigt svaga organisationer, har ett angeläget undersökningsområde varit att se vilka vägar som kan vara möjliga för en konstruktiv samverkan till fromma för alla parter. *De världskulturella perspektivens möjligheter* diskuterar förutsättningarna utifrån ett något vidare perspektiv. Där återfinns också stråk av en omvärldsanalys som enligt vår mening måste finnas

med för att kraftfälten kring det världskulturella skall kunna bli begripliga.

Kapitlet *Nordisk utblick* innehåller en kortfattad redovisning av den kulturpolitiska situationen i Norge, Danmark och Finland med avseende på de världskulturella frågorna. Där framgår det att det finns en likartad uppsplittring mellan departement och andra organisationer och myndigheter i samtliga länder. Perspektiven varierar däremot rätt kraftigt när det gäller utgångspunkterna för hur man tolkar de världskulturella frågeställningarna i termer om de omfattar internationella kontakter och presentationer, eller tar sin utgångspunkt i de mångkulturella grupper som finns i respektive land. Sammanvägningen av dessa faktorer och de mycket positiva erfarenheter vi har haft av ett nordiskt nationellt samarbete inom detta område, gör att vi bedömer att de världskulturella perspektiven har mycket goda förutsättningar för att ge en ny värdefull injektion för utvecklingen av kultursamarbetet mellan de nordiska länderna. Verksamheten redovisas i kapitlet *Kommitténs verksamhet* och visar entydigt att förekomsten av ett Forum för världskultur skapat

förutsättningar för att en rad olika initiativ inom det världskulturella området har kunnat realiserats. Det har inneburit att en rad konstnärligt och på annat sätt intressanta projekt har blivit av, samt att det har varit möjligt att göra en rad för framtiden viktiga iakttagelser. Att också de kulturpolitiska målen och framför allt de strukturer som har vuxit fram för deras förverkligande, har en stor betydelse för möjligheterna att låta de världskulturella dimensionerna växa sig fast som en brett förankrad angelägenhet, behandlas i kapitlet *Erfarenheter och iakttagelser*.

I kapitlet *Ett fortsatt förändringsarbete* konstaterar kommittén att bedömningen från delbetänkandet om att det för ännu en tid framöver kommer att behövas en aktör med en roll liknande den Forum för världskultur har haft, står fast. Kommitténs bedömning har varit att en stor del av det långsiktiga fortsatta utvecklingsarbetet bör utgå ifrån att redan existerande kulturinstitutioner och myndigheter kan utgöra viktiga grundstenar. Detta förutsätter också en förnyelse av dessa institutioners arbete.

Kommitténs slutsatser angående det framtida arbetet är i flera avseenden hoppfulla. Den verksamhet som har kunnat genomföras, har visat att det finns en potential för ett fortsatt framgångsrikt arbete med de världskulturella frågorna och att de kan utvecklas i mycket positiv riktning såväl konstnärligt som publikt. Samtidigt som detta är sagt, vill vi understryka att det fortfarande är en lång obanad väg som måste röjas för att de perspektiv vi har uppehållit oss vid skall vara ett så självklart inslag i svenskt kulturliv, att vi inte längre behöver de världskulturella banderollerna eller begreppen.

Vi anser därför:

- att det fortsatt är mycket viktigt med ett tydligt och väl förankrat uppdrag när Statens kulturråd från 1 januari 2001 skall driva vidare de världskulturella frågorna.
- att det är angeläget att bredda basen för dessa frågor rent geografiskt och föreslår därför att det bör inrättas åtminstone tre regionala världskulturkonsulenter.
- att det kommer att behövas ekonomiska resurser långt utöver de i budgeten anvisade medlen för 2001. Det är viktigt att det fortsatta arbetet inte förlorar i trovärdighet angående de reella möjligheter att på ett tids- och verksamhetsmässigt effektivt sätt skapa förutsättningar för nya initiativ samt för undanröjande av hinder. Vår bedömning står fast att en årlig budget på omkring 10 miljoner kronor för åtminstone de tre kommande åren kommer att behövas.
- att myndigheter och förvaltningar med ett kulturpolitiskt ansvar som vetter mot det världskulturella fältet bör inta en betydligt aktivare och mer uppsökande hållning i förhållande till redan kända eller ännu inte etablerade men potentiella aktörer, som kan synliggöra nya aspekter och möjligheter med koppling till de världskulturella processerna.
- att en klar rollfördelning mellan i första hand de statliga myndigheter som fördelar bidrag inom kulturområdet bör åstadkommas. Statens kulturråd bör ensamt, i kraft av den centrala myndighet man är inom kulturområdet, ha uppdrag

och resurser att hantera bidragsgivning för såväl internationella gästspel och liknande som nationella kulturhändelser. Det är i synnerhet mycket olyckligt att inom det världskulturella fältet försöka göra en uppdelning mellan vad som är nationell och vad som är internationell kulturverksamhet.

- att det finns ett värdefullt erfarenhetskapital från Forum för världskulturs verksamhet som bör utnyttjas vid det fortsatta arbetet.

Prolog

Som i sagans landskap hör vi röster som viskar mångtydiga budskap. Tecken ritas i sanden och ur spelet mellan ljus och mörker kan vi skönja nya mönster. Som Narren i kungens öra låter vi vandrarna säga sin mening:

Ur "Tusen och en dag"

Det var en gång en liten herre som hade en liten idé. För länge sedan hade han kommit till det stora tysta landet i norr. Nu hade han bott där så länge att han hade börjat känna att stenarna i jorden och Konsumbutikens extrapriser också tillhörde honom.

Men ibland, i den tidiga morgonen då han var på väg till jobbet och gnisslet i tunnelbanan slet sönder nattens minnen från andra berg i fjärran, andra ljud och dofter, påmindes han om att han med ena benet fortfarande tog stöd i sitt förflutna.

Med minnen lika påtagliga som floden Eufrats rinnande vatten hade en idé börjat växa fram hos

den lilla herren. Eftersom han var svensk sedan lång tid tillbaka så var han också med i en förening där han kunde träffa andra, föra protokoll och känna att tillsammans är man inte ensam. Det var en helt vanlig förening som hade tagit sig namnet "Förening", fast i översättning till det språk som de flesta fortfarande kallade sitt modersmål blev det något helt annat. Man kallade sig för en kulturförening för man tyckte mycket om att spela och sjunga tillsammans.

En tidig höstkväll hade idén blivit så stor för den lille herren att han inte kunde låta bli att berätta om den för sina vänner i föreningen. Alla lyssnade intresserat och tyckte att det var en stor och fantastisk tanke, som man genast ville se förverkligad. Det skulle förstås bli dyrt för dem att bjuda in så många musiker som nu var spridda över många länder.

Omöjligt borde det väl inte vara, hade den lille herren sagt eftersom han visste att man i det här

landet hade bestämt sig för kulturpolitiska mål med en strävan efter både kulturell mångfald och internationella kontakter.

Den lille herren begav sig därför ut till en vacker ö i staden där han efter en viss tvekan hos portvakten släpptes in till en tjänsteman för vilken han fick veckla ut sin idé i hela dess brokiga bredd. Den vänlige tjänstemannen lyssnade på tankarna om att samla musiker och dansare, som i likhet med den lille herren hade tvingats fly från landet långt borta, till andra delar av världen. Man skulle låta dem uppträda här under ett par dagar, både för att låta folk åter få höra sina älskade artister, och få dela upplevelsen med dem som ännu aldrig hört deras musik.

När mönstret började bli klart för den stillsamma tjänstemannen förklarade han mycket vänligt att man nog inte hade några pengar kvar på hans ämbetsverk. Den lille herren borde däremot besöka ämbetsverket vid den gamla trädgården, för där skulle man säkert kunna hjälpa till. För att ytterligare visa sin goda vilja föreslog tjänstemannen dessutom att den lille herren skulle skriva ner sina tankar på ett papper och sända det till

honom så att han skulle kunna läsa sig till idén och se om man trots allt inte hade några pengar att ge. Han rekommenderade samtidigt den lille herren att hitta ett par andra platser i landet där musikanterna skulle kunna spela för då skulle det nog finnas en del pengar att få.

– När får jag veta det då? frågade den lille herren. Om lördag, svarade tjänstemannen. Tack så mycket sa den lille herren medan han skyndade sig iväg till ämbetsverket i utkanten av den stora trädgården där det odlades svenska grönsaker.

Där blev han också mycket vänligt mottagen av en artig och rart leende kvinnlig tjänsteman, som först lyssnade på hans idé och därefter förklarade att pengarna var slut. Den lille herren blev då mycket bekymrad och undrade hur pengarna redan kunde vara slut för det var ju först nästa år som alla musikanterna skulle komma. Ja, då kanske det finns några pengar, sa den rara kvinnan. Vi skall ha ett möte där vi skall diskutera din idé för att se om vi har några pengar, men då måste du ge mig ett papper där du anger namnen på alla musiker och i vilka länder de bor. Ett sådant papper kan jag väl skriva tänkte den lille herren, fast

jag vet ju inte vilka jag skall bjuda innan jag vet hur mycket pengar jag kan få.

Om lördag, om en månad kan du få besked, så den rara tjänstekvinnan när han gick.

Den lille herren började nu förstå att han skulle behöva göra många besök hos olika vänliga tjänstemän för att få reda på om han skulle få ihop tillräckligt med pengar.

Eftersom alla musikanterna liksom han själv levde i påtvingad landsflykt och han så gärna ville höra vad nytt deras musik kunde berätta så bestämde han sig för att kämpa på. Ena dagen besökte han ämbetsmännen som skulle hjälpa dem som hade vandrat in i det nya landet, andra dagen gick han till dem som hade i uppdrag att ge stöd till kulturen i staden, tredje dagen besökte han dem som gav stöd till kulturen i regionen i vilken staden låg och på fjärde dagen kom han till någon ny snäll men rätt upptagen tjänsteman som lyssnade intresserat och kunde rekommendera honom att gå till en femte och därefter till en sjätte...

Den lille herren gav inte upp. Visserligen hade han nu fått höra så många långa berättelser om att tjänstemännens pengar var slut att han började få

lite dåligt samvete, men ingen hade sagt blankt nej utan alla föreslog att han skulle skriva ett brev och att han skulle komma åter om lördag.

Vännerna i "Förening" träffades ibland och lyssnade på hans berättelser om alla besök han gjort utan att ha fått något annat än vänlighet.

En kväll, när den lille herren just hade berättat om sitt besök i en annan stad som också skulle vilja ta emot musikanterna såsom den förste tjänstemannen hade föreslagit, vände sig en av vännerna i "Förening" mot honom och framkastade ett fullkomligt lysande förslag. – Gå till det stora glashuset vid torget och berätta om din idé på ett så övertygande sätt att de vill ta ansvaret för alla våra musikanter och så får de söka de pengar som du aldrig ser ut att få!

När den lille herren hade kommit in i det stora glashuset och lagt fram sitt förslag blev reaktionen inte alls som hans vän hade trott. I det stora glashuset blev man istället bekymrade, för man trodde inte alls att det skulle komma några människor som ville betala för att lyssna på den lille herrens musikanter vars namn man aldrig hade hört uttalas tidigare.

Lördagarna grydde, den ena efter den andra och den lille herren gjorde sina återbesök.

När han återvände till ämbetsverket på den lilla ön kunde han berätta att han efter många samtal och besök nu hade hittat två städer till som skulle kunna tänka sig att ta emot musikanterna. Nu kanske han skulle kunna få besked om hur mycket pengar tjänstemannens ämbetsverk skulle kunna hjälpa till med. Istället fick den lille herren höra att det var bra att det fanns ytterligare städer, vid sidan av huvudstaden, som ville lyssna på musikanterna. Att de skulle hjälpa till att betala kostnaderna var också bra, för nu fanns det inte längre några pengar på ämbetsverket för den här idén.

På det andra ämbetsverket, till vilket han hade lämnat listan med namnen på alla musikanterna, som ändå ingen sa sig känna till, och var de bodde nu, kunde man bara ge respengar till musikanten som fortfarande hade lyckats bo kvar i hemlandet. Det var nämligen ett tillräckligt fattigt land medan de andra musikanterna nu levde i andra betydligt rikare länder. Den lille herren försökte då förklara att musikanterna trots att de flytt till ett rikt land

ändå var fattiga, och att de rika länderna inte ville betala deras biljetter till Sverige. Han försökte också förklara att han inte kunde förstå att deras nuvarande boplats skulle spela någon roll. Musiken var ju det han ville föra hit för att höra vad nytt den kunde berätta, och musiken mantalskriver sig aldrig.

Tillbaka hos vännerna i "Förening" berättade den lille herren att han efter flera lördagars återkomster till slut istället fick brev där det mycket korthugget stod skrivet att man beslutat att inte ge några pengar. Han hade då bett att få reda på varför han inte fick några pengar men inte fått något annat svar än att man inte motiverade sina beslut. Då föreslog en av vännerna, som just hade läst romaner av Strindberg, att han skulle överklaga besluten hos tjänstemännens eller tjänstekvinnornas chefer.

Nu började ett nytt liv för den lille herren. Han behövde inte längre gå runt utan kunde sitta hemma vid köksbordet och skriva sina överklaganden som gick allt högre upp bland cheferna. Det tog ofta lång tid att få svar, men till slut kom det nya beslut och besked om att ämbetsverket si

och ämbetsverket så hade ändrat sig och beslutat att ge pengar. Ja, alla svarade ju inte, men trots att han var en liten herre så gav han aldrig upp.

Till slut hade han fått ihop tillräckligt många löften om pengar att han kunde köpa biljetter till alla musikanterna och ordna konserterna. Tillsammans med sina vänner, och alla de andra som han aldrig tidigare hade träffat och som också kom, kunde han lyssna på det som musikanternas musik förde med sig av hälsningar från andra tider, platser och människor.

När han nu sitter omsluten av tunnelbanans gnis-sel och minns musiken som musikanterna förde med sig har den lille herren för länge sedan glömt alla lördagar han skulle komma åter utan att få några rediga svar. Varför han inte gav upp det vet blott den lille herren själv, men en stilla undran kan växa sig stark. Måste man alltid komma åter om lördag? Vem skall vara tacksam mot vem? Och vad vet vi om de öden och de krafter som kan finnas inom en liten herre?

Bakgrund

Regeringens direktiv

I budgetpropositionen för år 1998 (prop. 1997/98:1 utg.omr. 17) föreslog regeringen att en försöksverksamhet benämnd Forum för världskultur skulle inledas under våren 1998.

I december 1997 godkände riksdagen att verksamheten skulle bedrivas med den inriktning som anges i propositionen (bet. 1997/98:KrU1, rskr. 1997/98:97).

Den 19 februari 1998 fattade regeringen beslut angående direktiv för kommittén Forum för världskultur med uppgift att under åren 1998 och 1999 bedriva en initiativtagande och samordnande försöksverksamhet. Syftet angavs vara att främja den konstnärliga och kulturella mångfalden i Sverige genom att ge plats för kulturyttringar från länder och miljöer, vilkas konstnärliga uttryck vanligen

inte görs tillgängliga genom etablerade kommersiella eller institutionella kanaler. Försöksverksamheten skulle dessutom främst inriktas på scenisk produktion och idégivande kontaktverksamhet (dir. 1998:14).

Regeringen har därefter, vid regeringssammanträde den 1 juli 1999 fattat beslut om tilläggsdirektiv vars innehåll innebär att de ursprungliga tidsramarna för uppdraget och dess olika rapporter förlängts med ett år. Förlängningen innebar ingen förändring av de ekonomiska medel som tidigare hade beslutats (dir. 1999:55) och föranleddes av en skrivelse från kommittén där det påpekades att verksamheten hade blivit starkt fördröjd genom omständigheter som kommittén inte hade kunnat påverka.

Innehållsmässigt har dessa olika beslut pekat ut ett antal centrala kulturpolitiska utgångspunkter för kommitténs arbete.

Ett av de av riksdagen fastställda målen för den nationella kulturpolitiken är att främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturella processer inom landet. Detta innebär också att de kulturella och sociala processerna som är resultatet av migration i Sverige ges utrymme. Ett annat mål är att verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet, till kulturupplevelser och eget skapande.

Förutom dessa mål för den nationella kulturpolitiken har den viktiga kulturpolitiska principen om att varje kulturinstitution själv skall ta ansvar för att dess verksamhet vänder sig till hela befolkningen, utgjort en självklar utgångspunkt för Forum för världskultur. En allt tydligare uppgift för kulturinstitutionerna vid förverkligandet av detta ansvar är att inventera och utveckla former för hur man skall kunna vidga sitt verksamhetsperspektiv på ett sådant sätt att det även omfattar kulturella influenser som tillförts samhället genom invandring.

Utgångspunkter

Att internationaliseringen av svenskt samhällsliv ökat väsentligt under de senaste decennierna har konstaterats i en rad sammanhang, så även i rapporten Forum för världskultur – en rapport om ett rikare kulturliv (SOU 1997:95). Det har inom kulturområdet i många avseenden varit frågan om en internationalisering, som mer har varit präglad av starka kommersiella krafter, än ett resultat av medvetna kulturpolitiska överväganden. Tydligast har dessa krafter märkts på filmens och litteraturens områden, och det har, som det konstateras i rapporten, i första hand lett till likformighet när det gäller utbudet.

En annan viktig utgångspunkt är att en allt större del av befolkningen i Sverige har sina rötter i andra länder eller kulturer. Detta är ett förhållande som i sig redan har inneburit, och fortsätter att innebära förändringsprocesser inom alla sektorer av samhällslivet.

Den statliga kulturpolitiken har genom åren sökt understryka vikten av såväl ett ökat deltagande i kulturlivet för personer med annan kulturell och social bakgrund, som ambitionen om

Blicka ut och se att Sverige är en del av världen!

Ur rapport från projektet "Världsmusik och dans" i Stockholms Stads Kulturskola.

ökad internationalisering på kulturområdet. Dessa olika aspekter har inte lett till en nyorientering i kulturutbudet.

Världskultur

Är förekomsten av tango i Sverige ett uttryck för världskultur? Är ett konstnärligt bearbetande av en uppväxt i en mångkulturell samhällsmiljö i Sverige ett uttryck för det vi kallar världskultur? Varför världskultur och inte bara konst, dans och musik? Hur fungerar etablerade kulturinstitutioner i mötet med världskulturella uttryck? Det går att ställa många frågor till begreppet "Världskultur" i samband med den kulturpolitiska reflektion som varje samhällsnivå borde eller måste ställa sig i vår tid.

Begreppet världskultur kom i fokus för svensk kultur- och samhällspolitisk debatt i samband med att regeringen i en proposition (96/97:3) föreslog att det skulle inrättas ett museum för världskultur i Göteborg. I den därpå följande debatten drogs även snabbt diskussionen om inrättandet av ett Forum för världskultur in. Debatten har under de år som följt visat att det föreligger ett antal olika

tolkningsmöjligheter av vad som är utmärkande för begreppet världskultur. Kommittén Forum för världskultur bestämde sig tidigt för att in ta ett processartat tänkande kring vad som kan sägas rymmas inom begreppet världskultur, istället för att nå fram till entydiga definitioner.

I direktiven till kommittén Forum för världskultur anges ett mycket tydligt syfte med verksamheten: "*att öka den konstnärliga och kulturella mångfalden i Sverige genom att ta initiativ till och samordna presentationer av kulturyttringar från hela världen*" (Dir. 1998:14 s.1.)

Denna portalparagraf preciseras därefter till att avse kulturyttringar från olika delar av världen som bidrar till att öka mångfalden i svenskt kulturliv, "*särskilt kulturyttringar från länder och miljöer, vilkas kultur inte naturligt blir tillgänglig genom etablerade kommersiella eller institutionella kanaler.*" (a.a. s.3)

I sex punkter anges uppgifterna för Forum för världskultur:

1. initiera, stimulera och samordna verksamhet inom existerande institutioner och organisationer med inriktning på andra kulturer än den traditionellt västerländska,
2. genomföra egna projekt med samma inriktning, varvid stort utrymme skall ges för nya tväretniska och tvärkulturella uttryck,
3. arrangera möten mellan konstnärer och andra kulturarbetare med erfarenhet från olika kulturer,
4. informera om pågående och planerade kulturhändelser med anknytning till världskultur,
5. i olika former ta initiativ till kultur- och samhällsdebatt,
6. utveckla ett samarbete med kulturinstitutioner, kulturföreningar och kommuner över hela landet i avsikt att upprätta förslag till ett handlingsprogram för en kulturpolitik som har till mål att bygga upp en ny kulturell gemenskap i Sverige.

Tolkning av uppdraget

I den av kommittén den 25 februari 1999 beslutade verksamhetsplanen för 1999 och 2000 framgår hur kommittén samt det därtill kopplade programrådet formulerat sina utgångspunkter för arbetet:

Forum för världskultur avser att bedriva en verksamhet som dels är av utredande karaktär med avsikt att tydliggöra ansvarsfördelning och samspel mellan kulturområdets befintliga myndigheter och organisationer, dels ett arbete av mer verksamhetsinriktad karaktär i enlighet med de ovan angivna sex uppgifterna.

När det gäller det senare arbetet tog kommittén utgångspunkt i den primära målsättningen att inspirera redan befintliga kulturinstitutioner och organisationer att i en ökande utsträckning anlägga ett världskulturellt perspektiv på sin verksamhet.

Ett sådant perspektiv innebär att man i högre grad än tidigare låter sin programplanering, och sitt interna arbete reflektera utvecklingen i befolkningssammansättning och förändrade erfarenhetshorisonter.

Ett världskulturellt perspektiv innebär att de kulturella, de konstnärliga mötena och resultaten av dessa blir centrala möjligheter för nya uttryck. Introducerandet av konst och kulturella processer från länder som ännu är dåligt representerade på den kulturella arenan, är en angelägen uppgift när samtidigt personer från dessa länder utgör en allt mer månghövdad del i befolkningen. Detta är

en av många viktiga förutsättningar för en önskad nyorientering.

Dessa möten kan också utgöra en viktig grund för en utveckling av en motståndskultur mot en ökande förflackning och liknöjdhet när det gäller genuina kulturuttryck, och för ett ökat dubbelseende när det gäller såväl den enskilda människans, som gruppens liv i nuet och i traditionen.

Många begrepp måste definieras om för att bana väg för nya aktörer på de kulturella arenorna.

Ur Föreningen Farhangs rapport från projektet "Kultur i Exil".

نادي ري:اورينت

A DIVISION OF HIFTHA REALTY LLC

RE:ORIENT CLUB

De världskulturella perspektivens möjligheter

Är landskapet förändrat?

Kulturministern inviger Stallet – en ny scen för folkmusik och världsmusik. På Södra Teatern arrangeras Gypsy nights, Re: Orient club, konserter under rubriker som New european vibes,- ung urban musik som uppstått i mötet mellan olika kontinenter och tider, och föreläsningsserier som Svindlande färder kring postkolonial teori och praktik. Nalen och Münchenbryggeriet fylls till brädden vid Selams och Rikskonserters FolkoFolkarrangemang. Världskulturmuseet i Göteborg kommer att få såväl ett nytt hus som nya tankar kring samverkan mellan ett antal olika institutioner förverkligade. I Malmö har Jeriko invigts, en scen med ett ambitiöst program med mycket världsmusik.

Tidningarnas kultur- och nöjessidor ger inte samma hoppfulla bild. Spåren efter de världskul-

turella processerna är tyvärr en marginell företeelse i kulturutbudet i Sverige 2000. Det är dock inte liktydigt med att inga förändringar har skett. I en tidningsartikel, (Aftonbladet, 5 november 2000) gör dramatikern Anthony Swerling en lustfylld etymologisk beskrivning av de världskulturella processernas inverkan på och transformering av det svenska språket. Språket är ett av de mest intima identitetsskapande verktygen för mänsklig kontakt och utveckling, och antagligen det mest omedelbara uttrycket som lyhört fångar upp förändringar i samtiden och omvandlar det främmande till det egna. Kaffe, pyjamas, silke, luta, lack och almanacka är i dag självklara ord och byggstenar i det svenska språket. Orden har fortfarande kvar sitt ursprung i andra för många av oss främmande språk som arabiska, hindi, kinesiska och persiska, där de har utvecklats i en annan

för oss främmande kontext. Nu representerar de inte längre det främmande utan har transformerats till det egna. Frågor om identitet, ursprung och tillhörighet samt transformering och möten är återkommande centrala begrepp i diskursen om det världskulturella.

Kryddboden, torghandeln i Rinkeby, pizzeriornas och kebabernas intåg i det svenska kulturlandskapet är återkommande symboler för de kulturella mötenas möjlighet och potential. Av många tolkas dessa bilder som hoppfulla vittnesbörder om mötets möjligheter över kulturella-, klassmässiga-, traditions- och nationsgränser.

Det är påfallande att de personer som hämtar sina exempel från den kulinariska arenan oftast också är desamma som förespråkar att man kan ta det lugnt när det gäller kulturpolitiska initiativ. "Låt tiden ha sin gång" – tiden som regissör och samhällsbyggare. Vår erfarenhet är att de åtminstone i ett avseende har helt rätt. Detta är processer som är förorsakade av globala rörelser. Svåra, för att inte säga omöjliga skeenden, att påverka för den enskilde, enskilda stater eller ens av världssamfundets aktörer. Spänningar mellan rik och

fattig, makt och vanmakt samt en längtan efter makt och inflytande är en del av de motsättningar som ger näring till dessa processer. Konflikten, svårigheten och motsättningen är en framträdande aspekt i de världskulturella processerna. Genom erkännandet av att tankarna kring de världskulturella aspekterna bygger på en icke – harmonisk tillvaro har man också erkänt politiken som en nödvändig aktör för utvecklingen. Politiken – och här mer specifikt – kulturpolitikens uppgift är inte begränsad till en vilja att följa med och registrera förändringarna. Den bör även styras av en vilja att skapa förutsättningar för vissa utvecklingar och hålla tillbaka annat.

En annan bild är från lilla konsertsalen i Jönköping en novemberkväll. Salongen är betydligt större än det antal personer som på ett eller annat sätt är involverade i det lokala initiativet att dra igång en världskulturerie i Jönköping. Man har mött upp för en diskussion om "Världskultur som en möjlig kompass in i en ny tid". Konferensens teoretiska frågeställningar illustreras under kvällens lopp vid ett par tillfällen av musikerna Shipra Nandy, Rogelio de Badajoz Duran, Ellika Frisell,

Rafael Sida och Ale Möller. De är musiker från olika kulturella traditioner, personer från olika länder bosatta i Stockholmstrakten och relativt nyfunna för varandra. Efter en kort stunds musicerande förvandlas rummet till en intim plats, bräddfyllt och innerlig, och på ett förrädiskt självklart sätt binder musikerna samman sina musikaliska olikheter i ursprung och tradition till en helhet som uppenbart berör och på ett svärfångat sätt angår publiken. Allt förefaller lika naturligt, okomplicerat och ursprungligt som språket är för den som talar det eller luften som man andas.

Exemplet visar ett lyckosamt resultat av en aspekt av det världskulturella mötets möjlighet, men det berättar ingenting om vad som krävs av

vilja, nyfikenhet och trygghet i den egna traditionen eller kunnandet för att kunna möta den andre och tålmodigheten för att hitta stråken av likheter eller möjliga beröringspunkter.

Visionen måste vara att det världskulturella som begrepp endast skall vara nödvändigt att använda på samma sätt som luften att andas är något som endast den som håller på att kvävas tänker på. När den väl finns här – luften eller konsten, kulturen med perspektiv mot världen – behöver vi inte längre speciella begrepp för att synliggöra den. Det enda som betyder något då är om den är bra, vilken doft den för med sig eller vilka nya möjligheter och insikter den skapar!

Swami Nirdorsha, Hindu Mandir Society (Hinduiska templet), imam Abd al Haqq Kielan, Svenska Islamiska Samfundet, Överrabbin Philip Spectre, Judiska församlingen i Stockholm, ärkebiskop KG Hammar, Svenska Kyrkan, Darshan Singh, Gurdwara Sangat Sahib, den sikhiska församlingen i Tullinge samt Lama Lodru, Svensk-Tibetanska Skolföreningen.

Ett helhetsperspektiv

Mötet med den andre är varje människas spegelbild och bror, en möjlig Kain i vårt paradiset, som kan ta ifrån oss hustru och hus. Bibeln och de grekiska och egyptiska myterna är fyllda av arketyppiska berättelser som än idag styr såväl vårt medvetande som vårt kollektiva arv. Att försona sig med den andre kräver ett stort arbete. För att människan ska kunna iakttä och samspela med andra i gemensamma rum krävs att det egna jagets särdrag accepteras, förstärks och utvecklas.

Om människan verkligen vill värna artens överlevnad kommer det att krävas av henne att hon förmår utveckla kompromissartade sammanjämnningar som läker historiska sår i vår gemensamma sociala vävnad. Världen är en, olyckan i Tjernobyli och växthuseffekten har haft globala konsekvenser och utplåningen av den brasilianska urskogen kommer att ändra jordens balans för alltid. De brott som riktats mot planetens existens ekologiskt, genom krig och etniska konflikter måste förstås av varje människa och läras ut till kommande generationer. Detta är aspekter av de globala rörelser som också ändrat förutsättningarna

för konst och kultur. Nya helheter och sammanhang blir möjliga att synliggöra samtidigt som fragmentet och det sammansatta blir alltmer framträdande aspekter av helheten.

Globaliseringens konsekvenser

För att förstå varför "världskultur" har betydelse för kulturpolitiken, är en central utgångspunkt att reflektera över hur Sverige är i världen och världen är i Sverige. Vetskapen om att vi lever i en värld som globaliseras är högst påtaglig för var och en. Många hävdar med rätt att globaliseringsprocessen inte är ett nytt fenomen. Det nya är att de konkreta processer som den för med sig griper in på lokal nivå i människors vardag. Forskare beskriver denna samhällsprocess i olika termer: postmodernt, informationsåldern, mångkulturellt, risksamhälle, för att nämna några av de mer vanligt förekommande benämningarna. För många nationer gäller att det historiska samhällsfördraget mellan kapital, arbete och stat kommit att förändra det sociala trygghetsnät som legat till grund för politiken. De globala flöden av idéer, kunskap, pengar och människor som präglar värld-

I ett mångkulturellt samhälle måste många olika människor få komma till tals.

Ur intervju med Louis Faye, kulturföreningen Diggante, DN 4 februari 2000.

den i dag skapar både frigörelse och en radikal individualism. Motreaktioner löper parallellt med dessa flöden i form av en återgång till traditionella värden där Gud, nationen (den etniska) och familjen blir skansar för utvecklandet av motståndsideiteter. Symboler, språk och geografiska gränser riskerar att rensas på en sammansatt innebörd och laddas om till entydiga innebörder för motstånd.

Denna utveckling förutsågs delvis av tänkare som Kant på 1700-talet. Han menade att människor i framtiden skulle komma att leva närmare varandra och med detta följer att man måste lära sig att leva med olikheter. Eftersom jorden ej expanderar måste de folkvandringar som äger rum ske till ett territorium där grupper av människor redan odlat kulturella traditioner och upprättat maktstrukturer. Fenomenet globalisering innebär en sammanflätning av idéer, kunskap, ekonomi och kommunikation. I takt med att denna globaliseringsprocess fortskrider griper den in i allt fler lokala sammanhang vilket medför att världen mer och mer liknar en spänningsfull helhet som ständigt totaliseras och därför har ett gemensamt öde

eller en gemensam framtid. Denna process av globaliserad kulturspridning har i huvudsak två grundläggande scenarier; homogenisering och kreolisering d v s enhetlighet eller delvisa sammanmältningar. Det kulturella utbytet på jordklotet sker asymmetriskt där en uppdelning i centrum och periferiförhållande styr rörelserna. Om processen tidigare beskrevs i termer av McDonaldisering så har postmodernistiskt influerade perspektiv mer fokuserat på en tilltagande fragmentisering av världen.

Det månetniska eller mångkulturella Sverige är en konkret spegling av de förhållanden som globaliseringens nya verkan inneburit. En av dess komponenter är således migration. I dag lever människor i Sverige med starka referenser till en mängd språk, religioner och kulturella traditioner från olika håll i världen. Samtidigt råder det en osäkerhet om den svenske medborgarens kulturella preferenser i stort. Vem är jag? Vem är svensk? Hur identitetsformering och identifikation sker i ett samhälle som präglas av mångfald blir en fråga som ställs både i forskarvärlden och vid köksborden.

Den globala situationen kring dessa frågor har också diskuterats av FN-organet UNESCO i rapporten "Vår skapande mångfald" samt i en efterföljande diskussion "In from the margins". Den uppmärksamhet som kulturområdet ges i dessa rapporter fokuserar på en utvidgning av kulturbegreppets giltighet i den fortsatta samhällsutvecklingen i syfte att motverka en alltför snävt ekonomiskt präglad hållning. En hållbar samhällsutveckling förutsätter att den kulturella mångfald som etablerats också respekteras. Detta kräver i praktiken aktörer, institutioner, rum, mötesplatser, konstnärligt utbyte och en utveckling av kulturpolitiken som politikområde.

Det finns en maktaspekt inlagd i talet om världskulturen. De kulturpolitiska skrivningarna har hittills påpekat att uppmärksamhet ska riktas mot sådana "kulturyttringar från länder och miljöer, vilkas kultur inte naturligt blir tillgänglig genom etablerade kommersiella eller institutionella kanaler" (SOU 1997:95). Detta innebär att den kulturadministration som har i uppdrag att stödja och fördela bidrag på nationell, regional och lokal nivå har att bedöma nya företeelser och

initiativ som initierats av internationella nätverk, etniska aktörer och andra som vill kommunicera nya kulturella- och konstnärliga uttryck, för en i Sverige bosatt publik.

Sverige är redan en plats i världen – en scen för grupper och företeelser att visa upp sig på. Under 1990-talet har flera nya arrangörer producerat arrangemang och evenemang med såväl inhemska som utifrån kommande artister och kulturteoretiska debattörer. Vid sidan av detta äger, eller ska vi säga förvaltar, Sverige materiella lämningar av andra kulturers arv. Detta arv finns främst i arkiv, bibliotek och muséer. Likaså är förhållandet i andra länder med liknande institutioner. Fragment av Sveriges historia finns således också bevarade utanför nationens gränser. Detta förhållande berättar något om den möjlighet att möta människan och hennes många tidlösa förehavanden i olika tid och rum bortom nationella gränssnitt. Att världen är historiskt närvarande i Sverige är inte bara en tankefigur utan en levande realitet.

Sverige kan beskrivas som ett mångkulturellt samhälle. Med detta menas här främst att det före-

ligger en mångfald av språk, religiös, etnisk och kulturell praktik i samhället och att denna situation påverkar hela samhället. Det mångkulturella som diskurs hänvisar oftast till "exotiska invandrargrupper", utan varje kontakt med majoritetsbefolkningen samt till ett politiskt korrektiv. För att hantera mångfalden i samhället har idéer, program och lagar om "mångkulturalism" prövats utan att dessa klarat av att göra upp med de mekanismer som faktiskt exkluderar människor. Utmaningen för de världskulturella perspektiven är att försöka bygga upp ett förhållande till världen som faktiskt ändrar de rådande maktförhållandena annars finns det en risk att "vi" representerar

både "oss själva" och "de andra". Denna inkluderande och integrativa dimension av världskultur som en del av ett socialt projekt har betydelse för samhällets fortsatta arbete med att hantera spänningar och konflikter.

Om "Världskultur" som perspektiv

I museion-projektet som Göteborgs universitet initierat för att möta det planerade världskulturmuseet presenteras två kunskapshorisonter – världskulturen som samtidsfenomen och världens kulturer som historiska, regionala och transnationella traditioner. Denna uppdelning är av central betydelse. Världskultur är inte världens kulturer.

Den är snarare ett fenomen som följer av de flöden och den distribution som iscensätts av samtidens levnadsvillkor.

Utgångspunkten för världskulturella perspektiv i Sverige är att skapa social och kulturell inkludering av efterkrigsinvandringen med företeelser som berättar om världens mångfald. Det främsta användningsområdet av begreppet världskultur finns därmed inom kulturpolitiken. Världskultur som kulturpolitiskt begrepp kan fungera som en analytisk lins genom vilken vi kan "se" och reflektera över de globala strömningarna och dess kulturella påverkan på människan. Denna analys relateras fortlöpande till utformandet av en kulturpolitik samt hur denna skall omsättas i en kreativ praktik. Världskultur är med detta synsätt främst ett kulturpolitiskt perspektiv, en kompass in i en ny tid.

Den moderna människans identitetsformering äger primärt rum i de sociala sammanhang där vi tillbringar den mesta tiden. Det betyder att hem, skola, arbetsplatser, organisations- och fritidsliv har central betydelse för analysen av kulturmöten och de bundna former som används för att kom-

municera tillhörighet. En fördel med världskulturbegreppet är att det har möjlighet att knyta samman ett globalt medvetande med ett lokalt. En jämförelse med Agenda 21 på miljöområdet ligger nära till hands. Det handlar om att skapa en långsiktigt hållbar utveckling såväl i världen som i lokala samhällen.

Världskultur som begrepp – en tredje sak?

En del forskare anser att de kategorier som vi ordnar världen i inte längre är lika entydiga och självklara. Det finns behov av nya begrepp som pekar ut nya aspekter och har förmåga att anlägga nya perspektiv på vardagen och dess koppling till den stora världen. Olika former av kategorisering finns alltid lagrade i kulturella symboler, i normativa begrepp, i sociala institutioner och i den subjektiva identiteten.

En funktion för världskulturbegreppet skulle således kunna vara en ny, om än i dag något suddig möjlighet, att beskriva den sammansatta verkligheten – göra oss ständigt uppmärksamma på hur de gamla kategoriseringarna fått oss att fastna i kulturella generaliseringar och myter basera-

de på t ex nationalitet och etnicitet. En fokusering på världskultur skulle kunna ge utrymme för öppnare antaganden om människans tillhörighet, få oss att höja blicken över det egna och se hur andra människor vävt sina universa. Här är den post-koloniala diskussionen och analysen grundläggande.

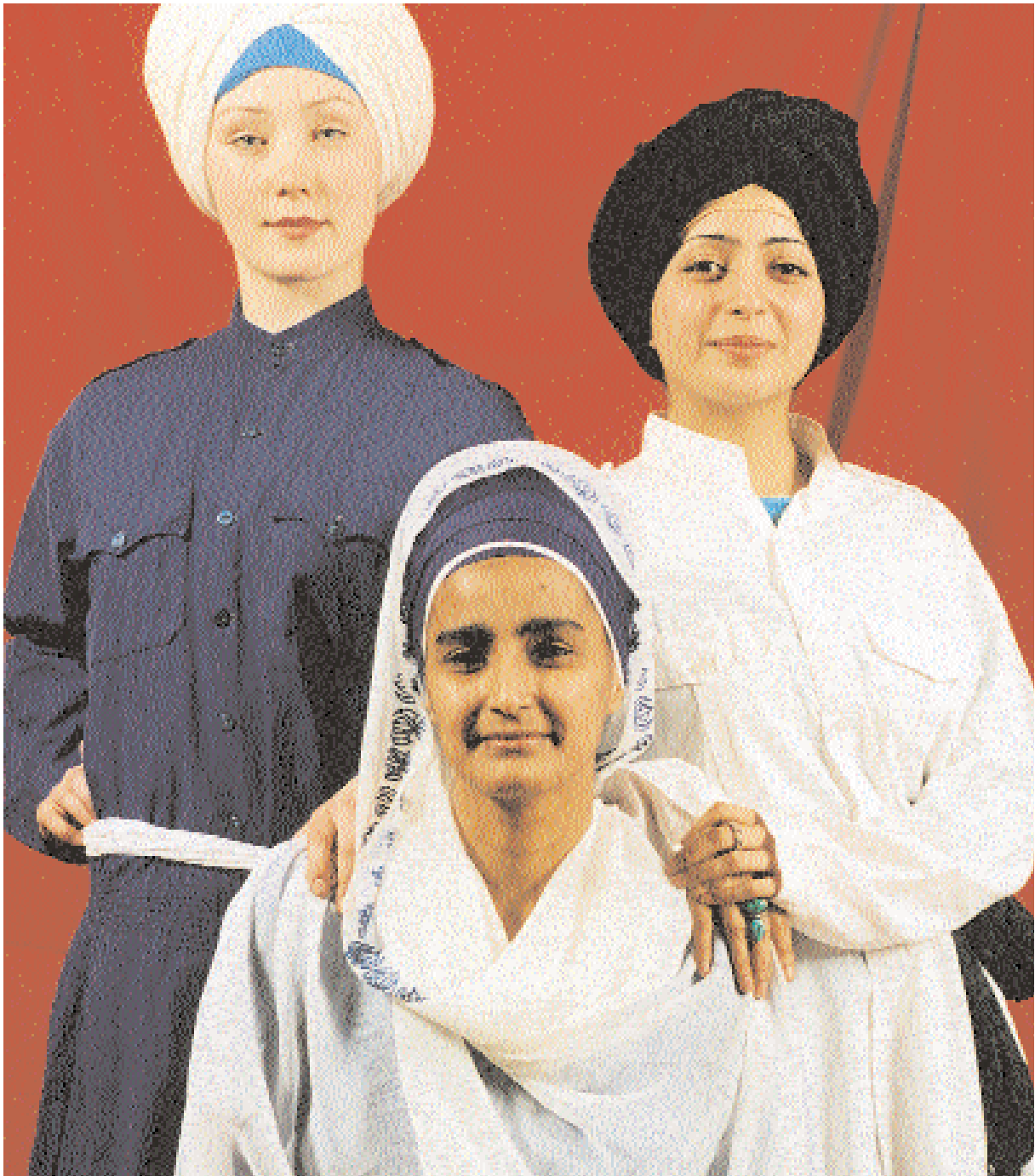
Tanken om universella kulturvärden som alla omfattas av har många implikationer vilket blivit uppenbart i takt med globaliseringens utbredning. De som tidigare beskrivits som underordnade skulle om de tog till sig de universella kulturvärdena erkänna sin underlägsenhet historiskt under kolonialismen. Det gamla koloniala mönstret har således aktualiserats i samband med forskningen om ekonomi, politik och kultur under senare delen av 1900-talet. I denna forskning är det tydligt att kolonialismen fortfarande präglar djupt rotade föreställningar och kategorier om människor, platser och nationer i vår tid. Den nya tolkningen av detta fenomen kallas därför post-kolonialism och syftar till att granska de maktför-

hållanden som strukturerar handlingsutrymmen för individer, grupper och samhällen. I fokus står frågor om global kultur, kulturell identitet och förhållanden i post-koloniala stater. Inte minst synliggörs den dominans som de västerländska perspektiven har och har haft, för förståelsen av världens kulturer. De uttryck som t ex kommunicerar diffusa identiteter under namnet "världskultur" kan förstas utifrån den teoribildning som produceras av post-kolonialt inspirerade forskare.

Frågor kring världskultur måste "ta mark" någonstans och det finns skäl att kritiskt fundera över hur detta sker. För att komma vidare på ett konstruktivt sätt i arbetet med de världskulturella perspektiven måste nivån och fenomenen klargöras. Det centrala bör därför vara, och har för Forum för världskultur varit att inte stödja projekt som inriktas på att exotisera det främmande. Världskulturella perspektiv rymmer istället en möjlighet som avvisar och ger förutsättningar för ett ifrågasättande av den slentrianmässiga dikotomin som människan ordnat världen i.

Målet med världskultur är att få den att bli en naturlig del av vår kultur.

Ur rapport från seminariet "Världskulturen och Norden", Oslo, 2-4 december 1999.

Nordisk utblick

Under de senaste åren har många sinsemellan olika initiativ tagits i Norden för att fokusera på det världskulturella och dess konstnärliga uttrycksformer. Forum för världskultur har etablerat ett samarbete med organisationer med ansvar för dessa frågor i Norge och Danmark. Vi bedömer att det även i framtiden finns mycket att vinna på att diskutera gemensamma strategier och arbeta för ett nordiskt kultursamarbete inom det världskulturella fältet. Nedan följer en kort redogörelse för några av utgångspunkterna för arbetet i Norge, Danmark och Finland.

Norge

Den norska regeringen har fastställt att kulturell mångfald är en styrka för hela samhället och att man inom alla områden bör verka för dialog, samarbete och nyskapande.

Som ett led i den norska regeringens önskan att främja konstformer och uttryck med mång-

kulturella rötter på de norska scenerna, har Norsk Kulturråd sedan 1998 ansvar för utvecklingsprogrammet för konst och kultur och det mångkulturella samhället, kallat Mosaikk. Programmet skall synliggöra konstnärlig och kulturell mångfald och etablera mötesplatser mellan olika former av konst och kultur. Mosaikk skall bidra till att främja och integrera mång- och tvärkulturella uttryck inom de etablerade konst- och kulturpolitiska åtgärderna och inom kulturinstitutionernas dagliga arbete.

Mosaikkprogrammet disponerar en ram på 5 miljoner NOK per år och ger stöd till omkring 100 projekt och engångsinsatser. Precis som i Norsk Kulturråds övriga verksamhet står det konstnärliga uttrycket i fokus. Ett ständigt ökande antal av projekten stöds i samarbete med Norsk Kulturråds ämnesråd inom ordinarie ansvars- och arbetsområden. Mosaikkprogrammet tar i huvudsak utgångspunkt i det nationella kulturlivet och

de förändrade krav som ställs genom de senare decenniernas invandring. De internationella kulturkontakterna hanteras främst av det norska utrikesdepartementet och biståndsorganet NORAD.

Norsk Kulturråd genomförde 1997 en granskning av projekt och initiativ man behandlat mellan 1995 och 1997 samt omfånget av redan existerande offentligstödda kulturinitiativ riktade mot det mångkulturella samhället. I studien ingick förutom Norsk Kulturråd även Riksutstillinger, Rikskonsertene, Riksteatret, Statens bibliotekstilsyn, Norsk museumutvikling, Det norske filminstitut, Norsk forfattersentrum, Utledningsdirektoratet, Norges kunstnerråd, Fond for utøvende kunstnere och Norsk kassetavgiftsfond.

Ungefär hälften av dessa institutioner hade genom regleringsbrev fått Kulturdepartementets uppdrag att prioritera eller på annat sätt uppmärksamma den kulturella mångfalden i sitt arbete. Studien visade att det finns stora skillnader i hur institutionerna hanterar detta i praktiken. Institutionerna upplevde att det mångkulturella fältet kräver särskild uppmärksamhet i form av både mänskliga och ekonomiska resurser, om det inte

enbart skall finnas i organisationernas mål och strategier, utan även integreras i den dagliga verksamheten.

Danmark

Även Danmark präglas av den ökade internationaliseringen. På senare år har flera initiativ till kulturell mångfald påbörjats av det danska kulturministeriet och av institutioner under ministeriet som t ex:

Det Interkulturelle Netværk, bildades av en rad kulturinstitutioner 1999 och arbetar främst med informationsinsatser.

Konferensen 1 + 1 = 3 i oktober 2000 samlade erfarenheter och konstnärliga inslag från flera länder för att inspirera de danska kulturinstitutionerna till att i högre grad tänka och handla mångkulturellt.

Kulturministeriets Udviklingsfond upprättades 1998 och fokuserar på och ger ekonomiskt stöd till konstproduktion inom det etniska och tvärkulturella området.

Projektet Det gode kulturmøde påbörjades sommaren 2000 och arbetar med insamling och

förmedling av lokala erfarenheter av möten mellan kulturer.

Flera undersökningar och rapporter om etniska gruppers deltagande i kulturlivet har initierats: Undersøgelse af etniske gruppers deltagelse i kulturlivet påbörjades under sommaren 2000 och fokuserar särskilt på kulturinstitutionerna. Resultatet publiceras under 2001.

Det flerkulturelle Danmark (Århus 1995) och På vej mod det flerkulturelle samfund. Rapport fra

Arbejdsgruppen vedr. Etniske mindretals deltagelse i det danske kulturliv. (Köpenhamn, februari 1997) belyser bl a etniska minoriteters deltagande i kulturlivet.

Kulturministeriet har beslutat att formulera riktlinjer för en förnyad kulturpolitik med titeln Kulturpolitik for et kulturelt mangfoldigt Danmark. Denna väntas bli färdig under sommaren 2001.

Dessutom skapas möten med andra länder och kulturer genom speciella instanser som t ex Center

for Kulturelt samarbejde med Udviklingslandene (CKU) som grundades 1998 och verkar för ett kulturellt samarbete med s k utvecklingsländer. Centret har en bred organisatorisk bas i det danska samhället och finansieras till stor del med medel från utrikesdepartementet via biståndsorganet Danida.

Det nyligen upprättade Internationalt Kultursekretariat skall fr o m 1 januari 2001 tillsammans med Internationalt Kulturråd få ansvaret för kulturutbyte med de länder som inte räknas till utvecklingsländerna.

Det överordnade ansvaret för integration av flyktingar och invandrare i Danmark har Indenrigsministeriet. Ministeriet ger i vissa fall stöd till insatser inom kulturområdet.

Finland

Under 1990-talet har Finland blivit ett allt mer mångkulturellt samhälle. Samtidigt har negativa attityder och rädsla för personer med utländsk bakgrund ökat. På grund av detta fattade den finska regeringens olika ministerier 1997 ett beslut om åtgärder inom förvaltningen för att åstadkomma

ökad tolerans och motarbeta rasism. När det gäller kulturpolitiska åtgärder hanteras de av det finska undervisningsministeriet som beviljar statsunderstöd inom områdena ungdomsarbete, idrott och kultur. Ministeriet skall ta med främjande av tolerans som ett kriterium då medel beviljas. I regeringens program för invandrar- och flyktingpolitik (1997) konstateras att personer med utländsk bakgrund kan ge nya impulser till utvecklingen av Finlands ekonomi och nationella kultur samt verka som brobyggare i Finlands internationella relationer. Integration i det finländska samhället är en primärfråga för immigrationspolitiken medan de kulturpolitiska initiativen ännu är rätt blygsamma.

Finland har även ett visst kulturutbyte med utvecklingsländer inom ramen för det finska biståndet.

Sammanfattningsvis kan sägas att man i Norge, Danmark, Finland och Sverige har valt olikartade vägar i förhållningssätten till de världskulturella processerna. Frågorna är i många tillfällen uppdelade mellan olika departement och det görs ofta en rätt stor skillnad mellan det inhemska kul-

turlivet och presentation av konst och kultur från andra länder eller kulturer. Dessa olikartade utgångspunkter har enligt Forum för världskultur gjort att det finns mycket goda förutsättningar för ett aktivt och engagerat nationellt samarbete kring världskulturella frågeställningar och därmed även en möjlighet att etablera dessa frågor på ett kraftfullt sätt i det nordiska samarbetet. Seminariet

”Världskulturen och Norden” som arrangerades i december 1999 av Norsk Kulturråd, danska Center for Kulturelt samarbejde med Udviklingslandene och Forum för världskultur i samarbete med Svenskhemmet Voksenåsen, bör ses som ett första steg mot en gemensam insats för de världskulturella frågorna.

Valet står mellan kultur som konserverande eller förnyande, som exkluderande eller inkluderande.

Ur rapport från seminariet ”Världskulturen och Norden”, Oslo, 2–4 december 1999.

Kommitténs verksamhet

Arbetet inom kommitté och programråd

Forum för världskultur kom på allvar igång med sitt arbete under hösten 1998 då regeringen förordnat såväl kommitté, programråd som huvudsekreterare. En plan för verksamheten antogs 1999-02-25.

Flera sammanträden har varit gemensamma för kommitté och programråd, men de sakkunniga i programrådet har ej deltagit då kommittén fattat beslut om verksamhetens inriktning eller enskilda projekts finansiering. Detta har varit en grundläggande princip för arbetet, och avsedd att säkerställa kommitténs såväl som programrådets trovärdighet.

Programrådets sakkunniga har haft en i flera avseenden känslig position. Deras uppgift har inte enbart varit att tjäna som en referensgrupp till kommittén, utan det har samtidigt legat inom deras uppdrag att väcka förslag där de själva, eller

de organisationer där de är verksamma inom kulturområdet, kunde bli involverade.

För Forum för världskultur har det varit angeläget att etablera ett trovärdigt förhållande till en rad kulturinstitutioner, grupper eller personer för att därigenom skapa förutsättningar för ett brett spektrum av olika former av samarbeten. Bredden på kontakterna har också skapat förutsättningar för ett mångfacetterat innehåll.

Vi konstaterade tidigt att det finns en stor potential för ett aktivt utåtriktat arbete för en organisation liknande Forum för världskultur. Behovet av intresserade, inventerande och diskuterande myndighetsliknande aktörer är uppenbarligen mycket stort bland kreatörer eller organisationer med olikartade kulturella referenser som söker efter vägar för ett breddat världskulturellt perspektiv i sin verksamhet.

INFORMATIONSBETÄNDELSE

Forum för världskulturs hemsida togs i bruk sensommaren 1999 under adressen www.forumkultur.com. Sajten har bestått av en ingångssida med ett aktuellt förord från ordföranden och länkar till kommitténs direktiv, organisation och betänkanden. Med hjälp av klickbara ikoner har man kunnat få information om olika arrangemang och kulturhändelser som kommittén varit engagerad i. Information om evenemangen har uppdaterats aktivt och även fungerat som ett arkiv med hjälp av rubrikerna "aktuella evenemang" och "tidigare evenemang". Sidan har haft en länksamling till andra sajter med relevant information om det världskulturella området. Länkar till kommitténs hemsida har funnits från regeringskansliets hemsida och från ett växande antal andra organisationer.

På försök har sajten haft en elektronisk anslagsstavla där privatpersoner, organisationer och arrangörer haft möjlighet att lägga in planerade världskulturella evenemang eller att ge sina kommentarer till olika händelser.

Besökarna har även haft möjligheten att ta del av journalistiskt mer genomarbetade dokumenta-

tioner av större projekt, som genomförts på uppdrag av Forum för världskultur. Rapporter från flera seminarier som kommittén varit delaktig i, har också lagts ut på sidan. Den digitala kulturtidskriften Babels torn med texter kring världskulturella frågeställningar har även den legat på kommitténs hemsida. Tidskriften startades som en agora för debatt där både kända och okända skribenter har fått ge sin syn på det mångkulturella samhället.

För att presentera vår verksamhet samt de arrangemang och projekt som i olika omfattning fått stöd av kommittén, har nyhetsbrev producerats och distribuerats ungefär varannan månad. Mellan juni 1999 och december 2000 har totalt åtta e-nyhetsbrev spridits till ett brett antal mottagare som anmält sig som prenumeranter på kommitténs hemsida. Vid vissa tillfällen har nyhetsbrevet även distribuerats i tryckt form med ordinarie post. Nyhetsbrev, gamla som nya har funnits att läsa på hemsidan och även distribuerats vid olika möten och seminarier.

Till informationsarbetet bör också räknas ett stort antal möten av skiftande karaktär med företrädare för institutioner, organisationer och enskilda personer inom kulturlivet, som kansliet har arrangerat.

Informationen till de organisationer i Norge (Mosaikkprogrammet inom Norsk Kulturråd) och Danmark (Center for Kulturelt samarbejde med Udviklingslandene, CKU), med ett i flera avseenden likartat uppdrag som Forum för världskultur, ledde till att kommittén i samarbete med Svenskhemmet Voksenåsen tog initiativ till ett gemensamt nordiskt möte som genomfördes den 2-4 december 1999 under rubriken "Världskulturen och Norden". Seminariet samlade ett brett spektrum av aktörer med ett intresse för en utvidgning av det världskulturella perspektivet i sina respektive länder och resulterade i ett intensifierat arbete för att med ny teknik förbättra informationen, och därmed även planerings- och samarbetsförutsättningarna för världskulturella arrangemang i Norden. Forum för världskultur har ingått i den arbetsgrupp som planerar ett andra seminarium i början av 2001 som skall handla om nätverk, IT och världskultur.

Riktmärken – Rösen

I den verksamhet som Forum för världskultur på olika sätt har varit engagerad i, är följande fenomen återkommande och bör relateras till internationell, nationell, regional och lokal nivå.

Kulturpolitiken

På internationell nivå handlar världskultur som projekt om att förverkliga globala mänskliga spelregler inspirerade av bl a UNESCOs arbete.

Den nationella kulturpolitiken har skapat nationella strukturer med demokratiska mål som därigenom också blir öppningar mot världskulturella processer. I dessa strukturer återfinns regionala och kommunala organ med uppgift att inom sina områden hitta vägar till förverkligandet av de kulturpolitiska målen. En del av den problem-bilden är att så förhållandevis stora delar av de ekonomiska resurserna och det professionellt verk-samma kulturlivet är bundna vid storstäders cen-trala delar medan centrum för de flesta människor betyder i periferin i relation till resurser och professionalism. Detta innebär ett försprång för det centrala och det etablerade och en svårighet

På sikt måste institutionerna ta intryck av omvärldens förändringar.

Ur rapport från projektet "Världskulturserien" Kultur Jönköpings Kommun.

för tillkomsten av nya perspektiv, som de världskulturella, och den lokala nivån.

Det behövs en större medvetenhet om den här situationen hos samtliga kulturpolitiska aktörer. Den statliga kulturpolitiken måste samspela med den lokala nivån för att locka fram och stödja initiativ som har växtkraft. Satsningar med världskulturella förtecken bör ha förutsättningar att minska en marginalisering och segmentering i kulturlivet och skapa en större bredd i utbud och deltagande.

Institutionerna

Flertalet kulturinstitutioner har en stor potential med avseende på de världskulturella processerna. Längst har man kommit inom musikområdet på denna vandring och svårast förefaller det att vara för teaterinstitutionerna. Stockholms kulturhus och Riksställningars samarbete kring "Gud har 99 namn", Rikskonserters utvecklade samarbete med föreningen Selam för att ge ytterligare kraft åt världsmusiken eller Stockholms Konserthus samarbete med Re: Orient som möjliggjorde den första "Oud-festivalen" i Sverige är alla exempel

som visar att möjligheterna finns. Man bör dock samtidigt hålla i minnet att det inte ens på musiksidan är så att de världskulturella exemplen lyckats bryta sig in från marginalen. Bland alla landets musikensembler med årliga verksamhetsmedel finns ingen "världsmusikensemble".

På teaterområdet har en stor del av diskussionen kommit att handla om skådespelarnas nationella och kulturella bakgrund och mindre om hur och vad man skall spela för att synliggöra de världskulturella perspektiven i samhället. De försök som gjorts på Skånes Dansteater i Malmö under Lena Josefssons ledning och inom Backa Teater i Göteborg är i många avseenden lysande exempel på vad som kan åstadkommas inom institutionerna. Grundförutsättningarna är vilja och kunnande.

Arrangörerna

För att världskulturprocessen skall kunna utvecklas och spridas krävs arrangörer. Under slutet av 1990-talet startade kulturföreningen Selam dans och musikarrangemang som "FolkoFolk", "African nights" och skolprogrammet "WOW". Denna typ av arrangemang har även genomförts i Göteborg

Vi valde att söka en ensemble med inbördes olika kulturell bakgrund.

Ur rapport från Orienteaterns uppsättning "Josef och hans bröder".

och Malmö/Lund och tjänar som exempel på nya strukturer med nätverk som binder samman internationella artister med lokalt verksamma grupper i Sverige. Det finns arrangörer av speciella världskulturella evenemang i de nordiska länderna och i de flesta större städer. Vid det nordiska seminariet "Världskulturen och Norden" i december 1999 bekräftades att flertalet arrangörer önskade ett utvecklat informationsutbyte för att både öka kunskapen och möjligtvis något förbättra ekonomin på gästspel och festivaler. Vid sidan av information krävs även idéutveckling för publikarbete och ett bredare arrangörsskap.

Rapporteringen kring en rad projekt stryker också under behovet av en betydande höjning av kompetensen, vilket bli bör ske genom att man vid nyrekrytering månar om att få en ökad och relevant kompetens för hantering av frågor med världskulturella perspektiv.

Mötesplatser

Det finns många olika behov av mötesplatser för att finna konstnärliga uttryck för världskulturella perspektiv. I "Världsteaterprojektet" har regissören

Peter Oskarson sökt nya berättarformer genom att närma sig indiska, afrikanska och kinesiska teatertraditioner i workshopsform. Det folkliga svenska berättandet kan där stimuleras att söka nya vägar som kan sätta långvariga spår. Produktionsbolaget Intercult arbetar för nya produktionsmodeller för att få fram nyskriven dramatik och scenspråk. Musikern Ale Möller har tillsammans med kollegor prövat ett "väldsmusiklaboratorium" där olika musikaliska traditioner möts och interagerar. Andra mötesplatser är mer publika, som t ex Södra Teatern och Stallet i Stockholm eller Jeriko i Malmö.

Festivaler

Festivalerna inom världskulturområdet har under de senaste decennierna genomgått olika faser avseende inriktning och ideologi. Falu folkmusikfestival, Re: Orient, Scensommarfestivalerna och Göteborgs Dans & Teater Festival är samtliga på olika sätt exempel på festivaler som lyckats bryta ny mark. Festivalerna har genom sin form förutsättningar att gå före institutionerna och peka ut spår som kan utveckla den kulturella mångfalden.

Gästspelen

Gästspel kan vara både en metod för egen konstnärlig utveckling och ett inspirerande komplement till det konstnärliga utbudet i Sverige. Det enda hållbara syftet är därför att introducera det som är konstnärligt intressant. Detta är i synnerhet angeläget men inte helt oproblematiskt. Det förefaller vara en angelägen uppgift att på olika sätt hitta vägar för att öka kontaktytorna i anslutning till gästspel som nu alltför ofta likt en blixtnyser upp natthimlen ett kort ögonblick utan att lämna några mer avgörande spår efter sig. Ett utvecklat tänkande kring gästspel kräver fler strategiska vägval av institutioner och fria aktörer, men också av anslagsgivande myndigheter så att det blir möjligt att förlänga och utvidga dessa gästspels betydelse.

Projekt med stöd av Forum för världskultur

Kommittén har under sin verksamhetsperiod gett ekonomiskt stöd till ca 50 olika projekt till en samlad kostnad av drygt 10 miljoner kronor. Utöver det ekonomiska stödet har Forum för världskultur även på annat sätt engagerat sig i flertalet av dessa

projekt. Formerna har växlat från att vara intresserad samtalsparter till konkreta förslag rörande olika tillvägagångssätt i frågor om andra samarbetsparter, dokumentation, information och sammandragningar med andra tänkbara bidragsgivare.

De följande projekten är samtliga relaterbara till en eller flera av deluppgifterna i uppdraget för Forum för världskultur.

Vi har bedömt det som angeläget att ge en samlad beskrivning av dessa projekt även om en del redan finns omnämnda i vårt delbetänkande. Anledningen är framförallt att det finns iakttagelser som kan vara av värde att ta till vara eller att utveckla för fortsatta försök. Vi ger oss däremot inte in på mer hypotetiska resonemang om och på vilket sätt projekten hade kunnat realiseras utan ett stöd från Forum för världskultur. Vi nöjer oss med att konstatera att man i de allra flesta projektrapporter som lämnats in efter projektens genomförande konstaterar att stödet – i ekonomiskt avseende eller på annat sätt – varit av stor, och i en del tillfällen avgörande betydelse för ett framgångsrikt genomförande.

Forum för världskultur har velat vara en pådrivare när det gäller att synliggöra det breda spektrum av konst och kultur som finns i dagens Sverige. Vi har styrts av ett antagande om att ett breddat världskulturellt utbud i Sverige skapar förutsättningar för en mångfacetterad och kraftfull konstnärlig utveckling, och förbättrar möjligheterna för kvalificerade kulturkontakter med andra kulturer, andra länder och framförallt nya publikgrupper.

En viktig hörnsten för vår verksamhet har varit ambitionen att arrangörskapet skall ligga hos andra än Forum för världskultur för att därigenom förbättra möjligheterna för de inblandade parterna för eget lärande och ansvarstagande.

Kommittén gjorde tidigt den bedömningen att vår verksamhet skulle rymma ett antal större projekt med en sådan omfattning och utformning

att de kan tjäna som "fixstjärnor" samt att de har en sådan omfattning och karaktär att det är möjligt att relatera utfallet till insatser från Forum för världskultur.

FYRA FIXSTJÄRNOR SOM BLEV TRE

"Världsteaterprojektet", "Världsmusik och dans", "Gud har 99 namn" och "Världsmusiktältet" är samtliga stora och vart och ett på sitt sätt komplicerade projekt, sinsemellan mycket olika men förenade i sin strävan att etablera mötesplatser för personer med erfarenheter från olika kulturella processer. I materiell mening förutsatte samtliga dessa projekt ekonomiska resurser i en storleksordning, som med tanke på de befintliga strukturerna inom offentlig bidragsgivning krävde en samsyn från en rad olika håll, för att projekten skulle gå att förverkliga.

I immateriell mening förutsatte vart och ett av projekten en utvecklad idé, en föreställning om varför detta är viktigt och en förmåga att kunna finna former för hur denna idé skulle kunna gestaltas så att den berörde även andra än idégivarna.

För Forum för världskultur utgjorde dessa här summariskt redovisade faktorer, en grund till varför vi beslutade att på ett kraftfullt sätt engagera oss i dessa projekt.

Vår strävan har varit att bidra till att skapa sådana förutsättningar att de här projekten skulle gå att realisera på ett sätt som låg i linje med idégivarnas grundtankar. Det var dessutom angeläget att vårt engagemang också skulle skapa erfarenheter av nya samarbetsformer, möjlighet till ny kunskap om det världskulturella områdets potential och därmed också kunna tjäna som inspiration för andra till fortsatta initiativ.

Världsteaterprojektet

Världsteaterprojektet hade en lång förhistoria innan det blev ett ärende för Forum för världskultur att ta ställning till.

Under de senaste decennierna har regissören Peter Oskarsons tankar och strävan efter att skapa en möjlig folklig teatertradition löpt parallellt med kontakter och ett sökande efter element inom utomeuropeiska teatertraditioner som kan ge svensk teater möjligheter att utveckla, eller

möjligtvis återfinna förlorade former för sceniskt berättande.

Den processen har genom åren avsatt olika konstnärliga spår i såväl större uppsättningar som "Den stora vreden", "Amledo" eller i mindre verk som iscensatta folkliga berättelser. Under flera år har det utvecklats kontakter mellan Gopalan Venu, Kutiyattam-mästare från Kerala, Indien, Ma Ke, jingju-mästare från Shanghai, Kina och Peter Oskarson. Dessa kontakter utvecklades underhand till en önskan om att under en lite längre tid kunna pröva sina tankar i ett samarbete mellan dem och skådespelare från deras respektive teatrar. Genom ett ömsesidigt lärande av varandra ville man se hur det skulle var möjligt att producera en gemensam föreställning med bibehållandet av den ömsesidiga respekten. Man ville dessutom se hur erfarenheterna av ett sådant samarbete på olika sätt skulle kunna utveckla och ge nya aspekter på den egna teatertraditionen.

Inför det samarbetet, som inleddes med en gemensam workshop i Indien under december 1998 – januari 1999 och därefter följdes av en längre arbetssejour i Sverige under sensommaren/

hösten 1999, utvidgades kretsen till att också omfatta skådespelare och musiker från Moçambique.

För Forum för världskultur framstod det tidigt som angeläget att samordna information för att olika offentliga bidragsgivare skulle kunna fatta beslut om stöd till Världsteaterprojektets planerade arbetsperiod i Sverige under hösten 1999. För det sammanhanget beviljade Forum för världskultur ett större ekonomiskt stöd, som tillsammans med stöd från andra bidragsgivare kom att göra det möjligt att genomföra både en längre arbets- och repetitionsperiod och ett antal föreställningar i enlighet med de uppgjorda planerna. Forum för världskultur tog också initiativ till ett seminarium på den Svenska Teaterbiennalen i Norrköping i maj 1999 under vilket utgångspunkterna för det kommande arbetet redovisades för en stor del av det samlade teatersverige.

I november 1999 genomförde Forum för världskultur i samarbete med Kulturdepartementet ett seminarium på Elverket, Kungliga Dramatiska Teatern, med rubriken "Rötter som förenar och befriar" där bl a företrädare för de olika samarbetande teatrarna redogjorde för sina respektive ut-

gångspunkter och sina erfarenheter av arbetet som då hade pågått under ett par månader. I det sammanhanget spelades också en scen ur föreställningen upp för de inbjudna från olika kulturinstitutioner och organisationer.

På uppdrag av Forum för världskultur gjordes en grundlig journalistisk dokumentation av hela arbets- och föreställningsperioden i Sverige. Dokumentationen har tillsammans med bilder från arbetet funnits tillgänglig på kommitténs hemsida. Materialet har gett goda möjligheter att få såväl en uppfattning om vad det i mer vardaglig mening innebär att genomföra ett samarbete som utmärkt världsteaterprojektets avsikter, som en konfrontation med en rad av de konstnärliga frågeställningar som aktualiserades och på olika sätt illustrerades under arbetets gång.

Arbetsperioden på Helsingegården i Järvsö och föreställningarna där, i Bollnäs och på Orionteatern i Stockholm avslutades i månadskiftet november – december 1999 för att följas av en fjortondagars period med workshops i maj 2000. Även vid denna sejour medverkade merparten av de som varit med i det tidigare arbetet.

Världens teatertraditioner behöver varandra för att överleva.

Ur projektbeskrivning för "Världsteaterprojektet" 1999.

I anslutning till Göteborgs Dans & Teater Festival i augusti 2000 samlades på nytt "de fyra mästarna" för att under ett av festivalens seminarier presentera en del av sina erfarenheter av arbetet samt att lägga fast planerna för de kommande årens samarbete. Planerna sträcker sig i tid fram till 2003 och omfattar såväl arbete med att få fram ett manus vardera från de fyra samarbetande teatrarna som fortsatta konkreta samarbeten mellan en del av de som har medverkat i projektet. Tankarna är sedan att ett gemensamt repetitionsarbete kring ett av de producerade manusen skall kunna leda fram till en premiär i Sverige under hösten 2002 och en därpå följande turnéperiod med föreställningar i Kina, Moçambique och Indien. Det tål att understrykas att detta är planer, men det är också de perspektiv som de involverade i Världsteaterprojektet har för sitt fortsatta arbete. I Sverige har projektet nu sin bas inom Folkteatern i Gävleborg.

I fråga om långsiktighet och perspektiv liknande dem som Världsteaterprojektet förmått etablera och arbeta efter, är detta i flera stycken en isolerad företeelse inom svensk teater. Svårig-

heterna att få fram ekonomiska förutsättningar för arbeten liknande detta är uppenbara, men frågan är om inte ett större problem för projektet är svårigheten att bredda basen för arbetet inom det svenska teaterlivet. Att skapa lika långsiktiga allianser och ett intresse för de nämnda perspektivens möjlighet inom svenskt teaterliv är tydligen en minst lika angelägen som svår uppgift. Detta är ett komplicerat men rimligtvis mycket angeläget konstnärligt forskningsarbete med en rad potentiella förgreningar till teatrar, teaterutbildningar och andra aspekter av teaterlivets utveckling. Det finns för framtiden därför anledning att söka vägar för att stimulera en ökad nyfikenhet för dessa processer och bryta den tystnad bland kritiker och debattörer som ganska snart infann sig efter den relativt stora och positiva uppmärksamheten i samband med föreställningarna.

Att detta är en långsiktig process, som inte skall eller ens kan slutgiltigt bedömas efter sina

enskilda resultat, bör enligt vår mening snarare leda till att den bedöms efter sina avsikter.

Att bryta en kulturell isolering, att förmå sig till att försöka definiera sin egen position i den egna traditionen genom att lära från andra kulturella processer, är en viktig uppgift när det gäller att öka den kulturella mångfalden i svensk kultur.

Världsmusik och dans

"Världsmusik och dans" har varit en samlingsrubrik för flera olika projekt med gemensam nämnare. Idégivare har varit kulturföreningen Selam, som under Kulturhuvudstadsåret 1998 lyckades nå stora publika framgångar genom att på ett slagkraftigt sätt genomföra dans och musikarrangemang med i huvudsak invandrade musiker bosatta i Sverige.

"Världsmusik och dans" blev tidigt en angelägen fråga för Forum för världskultur att förhålla sig till. Här fanns redan en verksamhet, som förmått visa upp både publika och innehållsmässiga framgångar. Kulturhuvudstadsåret led mot sitt slut, och därmed de extra resurser som gjort det möjligt för den ekonomiskt sett resursmässigt

svaga kulturföreningen Selam att genomföra sitt arbete. Vår bedömning var att det snarast låg inom ramen för ordinarie bidragsgivare såsom Stockholm stad, Stockholms läns landsting samt möjligtvis Statens kulturråd att värdera, och ta ställning till hur man fortsatt ville stödja Selams verksamhet. Ekonomiskt bidrag har också fortsättningsvis beviljats från dessa instanser, men inte i en sådan omfattning att det skulle ha säkerställt verksamheten.

Resurserna inom Forum för världskultur skall enligt uppdraget bland annat användas för att initiera, stimulera och samordna verksamheter inom det världskulturella fältet, inte för att trygga överlevnaden för verksamheter som redan visat sig framgångsrika.

Vår bedömning av det arbete som Selam gjort i Stockholm var att det var av en sådan kvalitet att vi borde ta initiativ till, och se i vilken grad dessa erfarenheter också var överförbara till åtminstone andra storstadsområden.

Samtal med såväl Selam som Svenska Rikskonserter visade mycket snabbt att det fanns goda förutsättningar för ett mer utvecklat samarbete

mellan Selam, som en framgångsrik men resursmässigt svag organisation och Svenska Rikskonserter som en resursmässigt stark kulturinstitution som såg en möjlighet att genom samarbetet utveckla och förnya sitt arbete på folkmusikområdet.

För Forum för världskultur var det också angeläget att undersöka om det fanns ett intresse i Göteborg och Malmö/Lund att genomföra liknande arrangemang som så framgångsrikt genomförts i Stockholm. "FolkoFolk" på Münchenbryggeriet, "African nights" och skolungdomsprogrammen "WOW" på jazzklubben Fasching i Stockholm hade visat att det var möjligt att både nå en stor och såväl etniskt som åldersmässigt brett sammansatt publik. Samtidigt hade man lyckats introducera ett stort antal mycket skickliga invandrade musiker, av vilka de flesta tidigare var helt okända i Sverige. Därmed möjliggjordes också levande möten med musik som har sitt ursprung från olika delar av världen som nu är en del av det svenska musiklivet.

Gensvaret från såväl Malmö/Lund som Göteborg angav att det fanns ett intresse för att pröva och vidareutveckla grundkonceptet från Stockholm.

Samarbetet mellan Selam och Svenska Rikskonserter har därefter bedrivits under två år. För det första året innebar överenskommelsen att Forum för världskultur beviljade Selam ett ekonomiskt bidrag som täckte en halv årslön samt en betydande del av kostnaderna för de arrangemang som skulle genomföras i de två angivna områdena samt en fortsatt verksamhet i Stockholm, mot att Rikskonserter finansierade den andra halvan av årslönen samt administrativa kostnader. Under år två har Rikskonserter ökat sitt ekonomiska åtagande och i enlighet med parternas önskan har Forum för världskultur gett det ekonomiska stödet till Rikskonserter. Ett tungt vägande argument i den diskussionen var från Rikskonserterers sida att det skulle vara lättare att göra egna interna omprioriteringar till framma för projektet om det låg som en del inom Rikskonserter istället för att vara något som i strikt formell mening var ett bidrag från Rikskonserter till Selam för att möjliggöra samarbetet. Man kan inte dra några långtgående generella slutsatser angående den ena eller den andra modellens för- och nackdelar efter den här tiden. Rikskonserter har gjort betydande omprio-

riteringar under år två till fromma för en utveckling av samarbetet. Det har uppenbarligen också varit av avgörande betydelse att Rikskonserters chef starkt har engagerat sig i säkerställandet av samarbetet med Selam.

Rent principiellt bör man undersöka och vidareutveckla olika former för hur ett mer formaliserat samarbete mellan en kulturinstitution och en resursmässigt svagare part kan se ut. Detta bör göras utan att man riskerar vare sig den senares möjlighet att agera eller att samarbetet uppfattas som tillfälligt och därför blir marginaliserat inom institutionen. Av vad vi har kunnat utröna har samarbetet i det nu aktuella projektet fungerat mycket bra men vi har också sett andra exempel på hur institutioner har uppenbara svårigheter att hantera samarbetsprojekt med externa projektledare på ett sätt som förhindrar just marginalisering.

Långsiktiga effekter och svårigheter i samarbetet mellan Selam och Rikskonsserter kommer med stor sannolikhet att bli uppenbara när det inte längre finns några extra resurser från Forum för världskultur eller någon annan bidragsgivare.

För att förekomma en sådan situation tog Forum för världskultur under våren 2000 initiativ till ett möte med Selam och Rikskonsserter samt berörda myndigheter och förvaltningar inom stat, Stockholms kommun och Stockholms läns landsting för att diskutera hur man såg på möjligheterna för en fortsättning på projektet "Världsmusik och dans", ett av alla parter mycket lovprisat projekt. En av de mest betydelsefulla öppningarna vid det samtalet var att man inte fick begränsa sitt seende till vilka resurser som eventuellt finns tillgängliga av bidragsmedel utan att det istället var angeläget att se om det fanns andra former för samverkan som skulle kunna skapa en fortsättning. Ett sådant område skulle skolkonsertverksamheten inom såväl kommun som landsting kunna bli. En väl avvaktande hållning från samtliga parter gör att osäkerheten fortfarande är större angående framtiden för Selam, som en betydelsefull aktör inom det världskulturella fältet, än vad den enligt vår mening borde vara.

När det gäller försöken med att tillämpa erfarenheterna från FolkoFolk och WOW i Göteborg och Malmö/Lund har de flesta arrange-

Världsmusik kan beskrivas som ljudet av en blandad värld – en värld där människor från skilda håll möts och skapar ny musik.

Ur rapport från Selam och Rikskonserters projekt "Världsmusik och dans".

mangen kunnat genomföras med mycket gott resultat. De svårigheter som har avrapporterats har framför allt handlat om att hitta rätt lokal samarbetspartner som har ett sammanfallande intresse med Selam/Rikskonserter och en uppbyggd infrastruktur när det gäller att skapa de rätta förutsättningarna för framgångsrika arrangemang med världsmusik och dans. Det lokala ekonomiska ansvaret måste öka betydligt för att de nu genomförda åren skall kunna fortsätta.

I Stockholm har arrangemangen fortsatt att locka en stor publik. En odiskutabelt positiv effekt har varit att många av de medverkande musikernas attraktivitet har ökat vilket inneburit att de i större utsträckning engageras även för andra arrangemang. I kontrast till detta bör också påpekas att det förefaller som om publikframgångarna i växande grad är relaterbara till antalet internationella gästartister och världsstjärnor. Detta i sin tur innebär betydande kostnadsökningar som svårigen låter sig kompenseras av ökade biljettintäkter.

Trots positiva publiksiffror kommer dessa arrangemang även fortsättningsvis att förutsätta

bidrag eller annan form för medfinansiering av offentliga medel.

Gud har 99 namn

Att öka nyfikenheten för ny eller fördjupad kunskap och respekt för den kulturella mångfalden var tungt vägande faktorer inför Forum för världskulturs engagemang i "Gud har 99 namn", som producerats av Stockholms Kulturhus och Riksutställningar i samarbete med Stiftelsen World Wide Wisdom. Den senare organisationen är också idégivaren till projektet vars grundsyfte är att tjäna som en vägvisare in i det mångreligiösa Sverige.

Forum för världskultur ansåg det vara angeläget att kunna utveckla former för ett samarbete med Kulturhuset och då i första hand när det gällde den del av vårt uppdrag som gällde kultur- och samhällsdebatt samt verksamhet inom scenområdet, med en inriktning på andra kulturella influenser än den traditionellt västerländska.

"Gud har 99 namn" visade sig i hög grad vara en sådan projektidé där det fanns en möjlighet för Forum för världskultur att både bidra till gynn-

samma beslut som kunde möjliggöra ett förverkligande, samt i ett konstruktivt samspel med i första hand Stiftelsen World Wide Wisdom, Kulturhuset och Riksutställningar komma fram till en breddning av de ursprungliga planerna. Programmet kom efter hand även att omfatta internationella musikgästspel, teaterföreställningar, mångreligiösa musikprogram, författarkvällar och möjligheter för besökarna att själva pröva olika sångtekniker med anknytning till olika religioner.

Utställningen med tillhörande programverksamhet invigdes i februari 2000 på Kulturhuset och pågick fram till slutet av april. Turnéversionen hade sin första invigning i Katrineholm hösten 2000. På grund av det stora intresset för utställningen från en rad mindre orter och olika organisationer har Riksutställningar med visst stöd från bl a Forum för världskultur även tagit fram en miniutställning helt och hållet efter den stora utställningens koncept. Båda utställningarna var redan innan de påbörjade sina turnéer bokade flera år framöver. På Kulturhuset blev utställningen en av de allra mest besökta utställningarna under husets 25-åriga historia.

För vår del var det angeläget att få till stånd ett samarbete med Kulturhuset för att därigenom stimulera en utveckling mot en breddning av de världskulturella perspektiven i något andra banor än vad som varit fallet under de senare åren. Att kunna bli en central och angelägen konstnärlig mötesplats även för de stora grupper som ännu inte kände sig delaktiga i Kulturhusets hela verksamhet, var en av den dåvarande kulturhuschefens uttalade visioner i anslutning till projektet Gud har 99 namn. Att vinna personalens lust och engagemang bedömdes som en avgörande fråga för att Forum för världskultur skulle kunna engagera sig i en utvidgning av det ursprungliga projektet. Efter ett antal idéseminarier där syftet var att knyta samman kunniga personer med erfarenheter av religion och konst/kultur med Kulturhusets producenter blev det möjligt att enas om en projektbeskrivning som gick ut på att sida vid sida presentera olika konstyttringar inom musik, litteratur och teater med koppling till de olika religionerna. Interaktiviteten från den stora utställningen skulle även eftersträvas när det gällde programverksamheten. Närhet och möjlighet

att pröva på blev ledord, även om det inte uteslöt ett par internationella gästspel. Det framkom relativt tidigt att om en sådan utvidgning av utställningen skulle bli möjlig att genomföra, så förutsatte det en extern producent finansierad av Forum för världskultur.

I den allmänna utvärderingen efter det att projektet "Gud har 99 namn" hade avslutats på Kulturhuset framgår att satsningen på en kompletterande programverksamhet i de flesta avseenden var mycket framgångsrik. Det gäller då i synnerhet de internationella gästspelen men även en sådan programserie som "Sjung dig religionerna runt", som lockade till sig många nyfikna som genom sin egen sång fick inblickar i andra kulturer och deras religiösa musikskatter. Framgångarna med i synnerhet de olika musikprogrammen födde i sin tur tankar om att det även borde vara angeläget att komplettera de två turnéversionerna av utställningen med musik. På större orter kommer man förhoppningsvis att kunna genomföra konserter eller andra musikaliska inslag. För att åstadkomma ett högkvalitativt komplement till den typen av arrangemang har Forum för världskultur

i samarbete med skivbolaget Diesel music producerat en CD med samma namn som utställningen och som genom Riksställningars försorg kommer att finnas med i utställningarna samt till försäljning. Skivan säljs även via traditionella kommersiella kanaler.

Ett sidoprojekt av den här omfattningen inom ett redan stort projekt innebär att befintliga strukturer inom de inblandade institutionerna sätts på prov. Det som har framkommit av rapporteringen från de här projekten understryker vikten av att institutionen som helhet känner och tar sitt ansvar om problem uppstår. När man en gång har sagt ja till ett samarbete är det viktigt att tydlighet och delaktighet fylls med ett reellt innehåll, i synnerhet i de fall samarbetet involverar externa aktörer.

Att sammanfläta ett stort antal olika aktörer och olika sidoaktiviteter på så sätt som har varit fallet med "Gud har 99 namn" kan förhoppningsvis innebära att erfarenheterna av dessa arrangemang kan öppna nya kontaktytor. Det är vår uppfattning att detta projekt vid sidan om det starka publika gensvaret har blottlagt sammanhang som

man bör dra nytta av vid den fortsatta utvecklingen av världskulturella perspektiv vid kommande planering av verksamhet inom såväl Kulturhuset som Riksställningar.

Världsmusiktältet

Detta projekt var tänkt att genomföras som en landsomfattande turné under sommaren 2000. I flera avseenden hade projektet de kvaliteter som skulle ha placerat det bland andra fixstjärnor både med avseende på det kvalitetsmässiga innehållet men också för de värdefulla erfarenheter alla involverade skulle kunna göra alltifrån medverkande artister till lokala arrangörer. På grund av ett allvarligt sjukdomfall i en av de mest centrala ledningsfunktionerna fick projektet avblåsas efter nära nog ett års förberedelsearbete.

Världsmusiktältets turné i Sverige skulle erbjudit konserter med musiker och dansare med kulturella rötter i olika kulturer, danskvällar och speciella barnkonserter till en rad platser i Sverige som inte är de storstadsområden som annars i så hög grad utgjort den världskulturella arenan. Projektet har varit av en sådan omfattning och innehållit så

pass många olika aspekter att vi bedömde att det skulle vara angeläget med en dokumentation, där även personer utanför arbetsprocessen skulle ha en möjlighet att följa och dra lärdomar av de gjorda erfarenheterna. Hela processen skulle enligt vår mening komma att innebära en intressant inventering av såväl konstnärliga frågeställningar kopplade till innehållet, som yttre frågor av mer praktisk natur när det gäller att kunna genomföra en turné av det här slaget.

Det finns en rad skäl som talar för det önskvärda i att en turné liknande denna kan genomföras under de närmaste åren eftersom den enligt vår bedömning skulle bredda diskussionen om de världskulturella processernas möjligheter ut över hela landet. Den skulle också kunna skapa en rad givande möten mellan olika arrangörer och lokala organisationer. Förberedelsearbetet med att skapa lokala förutsättningar för en turné med Världsmusiktältet visade redan med stor tydlighet behovet av ett nätverk av lokala/regionala presentatörer vid sidan av de redan etablerade folkmusikfestivalerna. I sådana nätverk skulle de på annan plats i detta betänkande presenterade världskultur-

konsulenterna kunna spela en viktig samordnande roll. Även för turnérandet av projekt liknande "Gud har 99 namn" skulle ett sådant nätverk kunna spela en viktig roll.

ANDRA STJÄRNSKOTT

Teater/dans

Teaterområdet i Sverige har under senare år inte kännetecknats av ett brett intresse för möjligheterna att på olika sätt reflektera de världskulturella processerna vare sig på scenen, i nya produktioner eller genom ett brett och nyfiket sökande efter föreställningar från länder utanför en västerländsk kultursfär. Södra teatern, med ett uttalat uppdrag i den riktningen, har uppenbarligen svarare att finna intressanta teaterproduktioner än de musikproduktioner som man med stor framgång presenterar.

Teater blir lätt en mycket kostsam konstform, vilket av flera har framhållits som en starkt dämpande faktor vid nyorientering och experiment. Det kan därför finnas all anledning att fortsättningsvis sträva efter att med större lyhördhet lyssna efter initiativ och tankar med ambitioner att

Det var roligt att prova kläder. Jag såg ut som en arab – och jag är en!

Från gästboken till utställningen "Gud har 99 namn"

kunna gestalta de delvis nya förutsättningar globaliseringen skapar, och som tenderar att tränga in i all mänsklig verksamhet. De processerna är redan på gång från olika håll och tar sig olika former. För att stimulera och skynda på finns enligt vår mening många hinder att komma runt och fallgropar att passera. De djupaste av dem alla och mest dömda att misslyckas blir säkert alla försök att skapa "världskulturell teater" med goda politiska avsikter vare sig det gäller skapandet av ensembler eller annat.

Under rubriken *"Världen på svenska scener"* genomförde Forum för världskultur tillsammans med Svensk Teaterunion ett halvdagsarrangemang till vilket ett stort antal personer och teatrar hade inbjudits att vittna om sitt arbete. I det sammanhanget påpekade Niklas Brunius i ett mycket starkt inlägg, som andades både bitterhet och ilska, att huvuddelen av svensk teater inte förmått bryta

sig ur ett nära nog förlamande grepp från en västerländsk teatertradition. Föråldrade normer och oförmågan att se förändringar i världen och i det svenska samhället var enligt Niklas Brunius de faktorer som förhindrar att bryta vaneseende och återknyta till teaterns – konstens – förmåga att skapa ny identifikation.

Detta till trots så saknas det inte försök att på olika sätt reflektera vårt samhälle i scenisk gestaltning.

De projekt som vi har kunnat stödja är dels den internationella teatergruppen Kalejdoskop's produktion av föreställningen *"Malmö City International"*, som vill skildra de olikheter och likheter som staden döljer. I det sammanhanget har också Forum för världskultur på olika sätt försökt stimulera till en förutsättningslös inventering av vilka möjligheter till samarbete som skulle kunna finnas med Malmö Dramatiska Teater. Resultatet av det arbetet har intill nu inskränkt sig till samverkan när det gäller biljettförsäljning. Situationen på Malmö Dramatiska Teater har uppenbarligen varit för turbulent för att idéer om vidare samarbete skulle kunna utvecklas.

Stockholms stadsteater gjorde under hösten 1999 en serie kvällar kallade *"Under samma himmel"* där den bärande tanken var kulturmöten. Idén till serien formulerades och presenterades av en person utanför Stockholms stadsteater, och fångades lyhört upp av den konstnärliga ledaren för Klara Soppsteater. Forum för världskultur gav ett ekonomiskt stöd som möjliggjorde att teatern kunde anställa förslagsställaren som projektledare samt täcka merparten av de externa programkostnaderna. Programserien fick ett mycket positivt mottagande och samlade en stor och till stora delar ny publik tack vare ett energiskt och målmedvetet publikarbete genom kanaler som projektledaren var väl förtrogen med och som delvis var nya för teatern. Trots det positiva publika gensvaret följde inte Stockholms stadsteater upp initiativet. Det framstår nu som ännu ett exempel på initiativ inom det här området som kommit till stånd utan någon sorts långsiktighet eller strategiska överväganden. Tyvärr måste vi konstatera att effekten av den sortens insatser lätt skapar så skarpa och djupa negativa reaktioner att en rimlig slutsats

bör vara att man möjligtvis skall vänta med ett första steg om man inte är beredd att ta ett andra.

"Under samma himmel" är ett av flera projekt som visat på en del av de svårigheter som blottläggs inom många kulturinstitutioner när det gäller att utveckla ett samarbete med personer eller organisationer utanför de egna leden. Dessa svårigheter förefaller att bli något mer uppenbara när det gäller samarbeten som involverar personer med annan kulturell bakgrund, och därmed delvis andra erfarenheter och perspektiv.

I samarbete med Dansens hus genomfördes i november 1999 ett dansgästspel med den egyptiska dansaren och koreografen *Suraya Hilal* med mycket gott gensvar såväl hos publik som i media. Gästspelet omfattade även Gävle och Umeå. Forum för världskultur strävade från första början efter att arrangörerna i anslutning till dansgästspelet skulle genomföra andra arrangemang, som på olika sätt var kopplade till gästspelet och de världskulturella möten som det i sig illustrerade. Dessa arrangemang genomfördes tyvärr ej. Anledningen till detta bör enligt vår mening sökas i det faktum att det saknas naturliga upparbetade rela-

tioner mellan olika institutioner och organisationer och föreningar. Dessa sammanslutningar har var och en för sig ett intresse av och ett engagemang för olika aspekter av det världskulturella området, men saknar erfarenhet av att samarbeta med varandra. Detta är en iakttagelse som vi gjort även i samband med arrangemang inom andra områden, vilket indikerar att det utgör ett angeläget område för vidare utveckling.

Ett avslutande exempel från teaterområdet där Forum för världskultur varit involverat med ett ekonomiskt stöd, gäller Orienteatern. Utifrån konstnärliga utgångspunkter framfördes tankar om att det vid uppsättningen av "Josef och hans bröder" skulle vara angeläget att bygga ensemblen kring ett antal i Sverige verksamma skådespelare med annan kulturell bakgrund eftersom det antogs att det skulle tillföra föreställningen kvaliteter som stod i samklang med uppsättningens konstnärliga avsikt att stryka under det universella och allmänmänniska temat.

Att man från teaterns sida ansåg sig behöva ett extra stöd för att kunna skapa den här ensemblen förklarades med att själva sökandet och urvals-

processen skulle ta längre tid samt att repetitionsarbetet skulle bli längre om man på allvar ville ta till vara inte bara skillnader i skådespelarnas hudfärg utan framför allt dra nytta av deras olikartade erfarenheter. I rapporteringen framhålls att de skådespelare som har valts ut för att delta i föreställningen alla har stor teatererfarenhet och utbildning från sina respektive länder samt att detta har varit en tillgång i repetitionsarbetet. Av detta är det svårt att dra några andra slutsatser än att det kan ge konstnärlig utdelning om man vågar bryta mönster och söker sig till personer med andra kulturella erfarenheter som de bär med sig i sin svenska vardag.

Musik

Musikområdet är till skillnad från teatern det fält som brukar hållas fram som exempel på att det trots allt har skett en snabb och positiv utveckling inom det världskulturella fältet. Vi delar den uppfattningen samtidigt som man inte skall glömma bort att det rör sig om konstformer med helt olika möjligheter när det gäller spridning och tillgänglighet. Etermedia, den tekniska utvecklingen och

Det är förvånansvärt lite världsmusik med egen särart som uppstått i Sverige.

Ur projektbeskrivning från "Världsmusiklaboratoriet".

därmed marknadens intressen på området har i flera avseenden betytt mycket när det gäller både att stimulera och fördjupa kunskapen och upplevelsen av musikaliska möten. Dessa fakta får inte förleda en att tro att musiken är ett område inom vilket det inte behövs vare sig extra resurser, inspiratörer eller andra faktorer som fortsatt kan bredda de världskulturella perspektiven.

Situationen inom landets kultur- och musikskolor domineras fortfarande på ett näst intill enväldigt sätt av en undervisning som tar sikte på musik och instrument från västerländsk konstmusik. Ingen av landets alla musikensembler med verksamhetsstöd har en inriktning mot världsmusikaliska eller världskulturella skeenden. Våra konserthusinstitutioners egna program omfattar endast mycket marginellt icke västerländsk konst-

eller folkmusik. Vår otvetydiga bedömning är därför att det även inom musikens område finns mycket stora utmaningar som väntar. Förhoppningsvis kan det utvecklingsarbetet ha stor glädje och nytta av de enstaka initiativ som har tagits även inom de ovan nämnda områdena. Den positiva utvecklingen med bl a ett allt starkare publikensvar inom världsmusiken har underlättat mycket för kommitténs arbete. De nya försök och erfarenheter som tillkommit bör vara en bra bas för fortsättningen.

Världsmusiklaboratoriet är ett av de få projekt som har erhållit hela sin finansiering från Forum för världskultur. Utgångspunkten har varit en idé och en övertygelse, som formulerats av folkmusikern Ale Möller, om behovet för musikanter med skiftande kulturell bakgrund inom folkmusikområdet att kunna fördjupa kunskapen om varandras

traditioner, speciella särarter och möjliga likheter för att därigenom finna vägar till skapandet av ny musik. I den här formen av "barfotaforskning" har det uppenbara faktumet att ny eller fördjupad kunskap skapar nya förutsättningar för kreativa processer kunnat bekräftas. Karaktären av forskning eller musikaliska upptäcktsresor har varit viktig och arbetet har enbart visats upp genom avslutande öppna redovisningar för en huvudsakligen professionell publik eller genom inslag i Musikradion. En del av erfarenheterna från världsmusiklaboratorierna var tänkta att kunna vidareutvecklas inom ramen för det tidigare nämnda Världsmusiktältet. En förhoppning med projektet har också varit att inspirera andra.

I ett relativt sent skede av projektet dök tanken upp om att försöka åstadkomma en dokumentation av de rön man hade gjort och att beskriva de processer som man lyckats få igång. Detta har nu resulterat i att Bilda Förlag, med stöd från Forum för världskultur, under 2001 kommer att ge ut en inspirationsbok som bygger på erfarenheter man gjort under de inalles sex "labbar" på totalt 25 dagar som genomfördes under

1999 och början av 2000. Boken är i första hand avsedd för lärare och elever vid musikhögskolor, folkhögskolor med musikprofil och andra som vill låta sig lockas in på fält där traditioner möts och ny musik kan uppstå. Boken kommer att åtföljas av en CD med illustrationsexempel från "labben".

Det av Stockholms Stads Kulturskola initierade projektet *Världsmusik och dans i Kulturskolan* har i flera avseenden hämtat sin inspiration från Världsmusiklaboratorierna. Avsikten med projektet, som erhållit stöd från Forum för världskultur för två terminer, är att skapa en världsmusikalisk verksamhet inom Kulturskolan. Arbetet har omfattat såväl pedagogisk verksamhet med elever i Bredäng och inom ytterligare ett område, som seminarier och studiedagar med syfte att belysa olika infallsvinklar på världsmusik/dans och mångkultur i ett pedagogiskt/konstnärligt perspektiv. I projektet ligger även en ambition att föra samman erfarenheter från olika kulturskolor och i första hand musikhögskolorna i Malmö, Göteborg och Stockholm. Inom Stockholms Stads Kulturskola finns en fortsatt strävan att driva projektet *Världsmusik och dans*. Vad det uteblivna

stödet från Forum för världskultur kan innebära för ett fortsatt långsiktigt och offensivt sätt att driva frågorna är oklart.

Forum för världskultur har varit involverat i två större projekt där syftet har varit att presentera musik från andra kulturer och länder. Det ena handlar om den första "Oud – festival" (arabisk luta) som någonsin genomförts i Sverige. Inför planeringen av detta arrangemang föreslog kommittén att Re: Orient, som var idégivaren bakom festivalen, skulle föra samtal med ledningen för Stockholms Konserthus. Gensvaret från Konserthusledningen var snabbt och positivt vilket lade en god grund för ett samarrangemang med ett mycket konstnärligt och kulturpolitiskt intressant resultat.

Det andra exemplet gäller kulturföreningen Farhang och den breitt upplagda festivalen "Kultur i exil. Persisk musik – från 1200-talets Rumi till 2000-talets New York". I båda tillfällena har det handlat om idéer som skapats inom små ekonomiskt resurssvaga, och särskilt i det senare fallet, rätt oerfarna arrangörer av kulturevenemang.

Forum för världskultur har i båda dessa tillfällen föreslagit att man skulle söka samarbete med resursmässigt starka institutioner, vilket skulle ge dem en möjlighet att presentera världsartister som de kanske inte annars skulle ha nått fram till själva samt att det skulle kunna ge viss stabilitet åt arrangemangen.

Att följa kulturföreningen Farhang i spåren genom det svenska kulturetablissemanget innebär en sorglustig färd till bakgårdar till vilka de kulturpolitiska målen om t ex: "att främja internationellt utbyte och möten mellan olika kulturer inom landet" uppenbarligen ännu inte trängt fram. Arrangemanget *Kultur i exil* innebar att svenska media uppmärksammade frågor kopplade till identitet, exil och konstnärlig verksamhet från ett land som annars inte brukar ha en framträdande plats på kultursidor i storstadstidningarna. Även om mycket av uppmärksamheten riktades mot de internationella gästartisterna, fick även de i Sverige bosatta artisterna och andra medverkande en uppmärksamhet utöver det vanliga. Detta exempel har styrkt oss i vår uppfatt-

Den byråkratiska okänsligheten höll på att tillintetgöra projektet och vår möda.

Ur Föreningen Farhangs rapport om projektet "Kultur i Exil".

ning om att det gäller att få det nationella och det internationella att samverka på samma sätt som de två sidorna av ett och samma mynt skapar myntet!

Mötesplatser

Eftersom vi bland utgångspunkterna för vårt arbete angett att arrangörerna, de kreativa producenterna, är en viktig grupp som spjutspets för de världskulturella processernas synliggörande i svenskt kulturliv har det varit naturligt att stödja olika initiativ som förväntats befrämja sådana tendenser. Det har gällt stöd till nätverksbulletinen *Korsdrag*; ett samarbete mellan *Folkets Hus och Parker och Intercult* med syftet att stärka lokala arrangörsgrupper; seminarieriet Ny publik – nya grepp;

vad erfarenheter från en stor internationell samproduktion som *Hotel Europa* kan betyda för andra internationella samproduktioner; stöd till *Jeriko* i Malmö och *Stallet* i Stockholm så att de redan från första början kunde skapa förutsättningar för att dessa hus också etableras som världskulturella mötesplatser.

Stödet till Stocktown; www.stocktown.com har möjliggjort etablerandet av ett "hus" i den digitala världen. Vår bedömning är att kommitténs engagemang i Stocktown och dess försök med livekonserter via internet och Öppna kanalen har varit en betydelsefull stimulans till en aktör med en medveten strävan att utveckla nya media i samklang med stora ungdomsgruppers intressen. Man skall i detta sammanhang inte heller underskatta de tillfällen till nya kontaktytor och nya kunskaper som kan strömma in till såväl bidragsgivare som andra från projekt liknande detta.

Bland initiativ som bidrar till en fördjupning av kunskaper och debatt kring världskulturella frågeställningar återfinns *Svindlande färder* – en föreläsningsserie om postkolonial teori och praktik,

som kunnat genomföras under tre terminer. Serien följs under nästa år upp med en antologi med nyskrivna svenska texter om postkolonialt tänkande och världskulturella perspektiv. Antologin ges ut av Natur & Kultur med stöd av Forum för världskultur. På samma sätt som vi har ansett att en del av de mer omfattande projekten bör få en kvalificerad dokumentation, är det viktigt att diskussionen kring de världskulturella frågeställningarna inte enbart avhandlas i debattform utan även kan sammanställas i tryckt form och spridas genom förlagens ordinarie kanaler.

I samarbete med Mångkulturellt centrum i Botkyrka har Forum för världskultur genomfört ett antal *sökkonferenser* från vilka det finns ett grundmaterial för en framtida publicering och vidare bearbetning inför nya sökkonferenser.

Tillsammans med det under året invigda Internationella biblioteket i Stockholm har vi utarbetat och genomfört två konferenser med ambitionen att få en bättre spegling av *Hela världens litteratur* på bibliotek, i media och inte minst genom att fler svenska förlag ger ut verk översatta från

språk bortom den totalt dominerande västerländska kultursfären. Frågor om ny tekniks möjliga positiva inverkan på dessa skeenden har vi också försökt få belysta liksom den roll som kulturtidskrifterna kan få som banbrytare på det världskulturella fältet.

Skolvärlden är en viktig introduktör och bearbetare av världskulturella frågeställningar. Genom ett stöd till KRUT – Kritisk Utbildningstidskrift för produktionen och ett stort extra utskick av numret *Frihet, jämlikhet, utanförskap – om minoriteter i den svenska skolan* ville vi öka spridningen av ett antal viktiga texter om dagens Sverige.

Andra liknande insikter hoppades vi få fram när vi tillsammans med Svenska Teaterförbundet arrangerade seminariet "Svensk teater i utveckling – mångfald eller enfald?" under Göteborgs Dans & Teaterfestival. Utgångspunkten för seminariet var en förstudie som gjorts angående arbetsmarknaden för skådespelare och musiker med annan kulturell bakgrund samt hur ett antal företrädare för svenskt kulturliv såg på de världskulturella frågornas möjligheter.

Vår ambition har varit att skapa förutsättningar för att så många som möjligt, som är verksamma inom svenskt kulturliv, genom insiktsfulla iakttagelser skall kunna samla kraftfulla argument kring världskulturella frågor. Debattens vågor om vägarna till och aktörerna kring frågor om världskultur gick högre vid tiden innan tillsättandet av kommittén Forum för världskultur än vad de går

i dag. Förhoppningsvis kan det tolkas på så sätt att vi och andra i någon mån lyckats tränga bakom slagordsretoriken och kunnat visa vilka fantastiska konstnärliga upplevelser som kan vänta oss om vi med större generositet, nyfikenhet och kunskap förmår skapa en grund för de världskulturella perspektivens expansion.

Erfarenheter och iakttagelser

Arbetsätt

De drygt två år som Forum för världskultur har verkat är uppenbart en alltför kort tid för att man skall kunna dra några säkra slutsatser kring mer långtgående effekter av den egna verksamheten samt de verksamheter som vi på olika sätt ha stöttat. Stödet har i en del fall varit begränsat till ett större eller mindre ekonomiskt bidrag medan det i de flesta tillfällen har varit kompletterat med andra stödåtgärder. Insatser som kan sammanfattas som försök att betrakta olika förslag mer som led i processer än projekt med en väldefinierad början och ett slut. Fokus har då mer kommit att ligga på avsikt och perspektiv än det omedelbara resultatet. Vid andra tillfällen har det snarare handlat om att inspirera till eller att vidareutveckla förslag så att de eventuellt kommit att omfatta även andra aspekter eller helt nya delar.

Detta är ett grannliga arbete som har möjliggjorts av, och hela tiden kunnat relateras till, de uppdragsbeskrivningar som har gällt för kommitténs arbete. Den på detta sätt vunna friheten att kunna verka i ett närmast laboratorie- eller växthusliknande förhållande har varit utomordentligt värdefull och har genomgående upplevts som mycket positiv och stimulerande av företrädare för de kulturinstitutioner, organisationer och enskilda som kommit i kontakt med kommitténs arbete. Vi kan konstatera att vi har lyckats etablera olika former av kontakter med företrädare för de allra flesta centrala kulturinstitutioner, organisationer och andra aktörer av betydelse för vårt uppdrag. Formerna för kontakt och samverkan har växlat och sammantaget skapat en bra grund för en konstruktiv dialog kring angelägenheten av världskulturella perspektiv i det svenska konst- och kulturlivet. Resultatet har växlat beroende på engagemang,

tidsmässiga och ekonomiska förutsättningar. Det geografiska avståndet har säkerligen också haft en negativ inverkan när det gäller såväl intensiteten i kontakterna som möjligheten att ge relevanta råd när det gäller samarbete och annat där känedom om lokala förutsättningar är väsentlig.

Finansieringen av kommitténs verksamhet, med det rätt speciella förhållandet att en relativt stor andel av de anslagna medlen kommit från Stockholms kommun och Stockholms läns landsting har inte haft någon negativ inverkan på verksamhetens inriktning eller det faktum att många projekt legat utanför Stockholmsregionen. Det har istället varit kvaliteten i olika projekt som varit avgörande. Att det är önskvärt med någon form av replipunkter på olika platser i landet i likhet med det förslag om "världskulturkonsulenter" som kommittén föreslog i sitt delbetänkande framstår fortfarande som angeläget. För att kunna gynna och hjälpa till att finna stimulans för olika lokala initiativ inom det världskulturella fältet, är det viktigt för en organisation med ett uppdrag liknande Forum för världskultur att det finns organisatoriska stödpunkter på olika håll i landet.

Politiken och praktiken

Vid det nordiska seminariet "Världskulturen och Norden" som genomfördes i december 1999 på Voksenåsen utanför Oslo gjorde den tidigare statssekreteraren och nuvarande ordföranden i Stiftelsen Framtidens Kultur Gunnar Svensson ett inlägg där han sökte svar på frågan om vi har en statlig politik för ett mångkulturellt samhälle. Hans genomgång mynnade ut i tre viktiga iakttagelser som visserligen kan sägas ligga till grund för tillsättandet av Forum för världskultur, men som också blivit bekräftade under vårt arbete. Gunnar Svensson delade upp svaret i tre etapper med tydliga signalkoder. I en stram sammanfattning påstod han att det i stort sett lyser ett fast grönt ljus för de politiska målen tydligast formulerade när det gäller målen för kulturpolitiken som skall:

- värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för alla att använda den
- verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och möjlighet till kulturupplevelser samt till eget skapande

- främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar
- ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället
- bevara och bruka kulturarvet
- främja bildningssträvandena
- främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet (prop.1996/97:3, bet.1996/97:KrU1, rskr.1996/97:129)

Dessa mål är samtliga relevanta för frågor i anslutning till de världskulturella processerna och indikerar att det också är möjligt att låta världskulturella perspektiv bli det samlande perspektiv och den utmaning som allt konst- och kulturliv i dagens Sverige kan och på olika sätt bör förhålla sig till.

Ett gult avvaktande ljus råder däremot fortfarande bland merparten av olika kulturinstitutioner. Där händer ingenting eller mycket lite med mindre man lockar med extra medel för speciella insatser med bäring på det mångkulturella sam-

hället. Stoppljuset lyser rött ute i bostadsområden och andra områden där majoriteten av människor har sin dagliga gärning. Där beskrivs situationen som i det närmaste stillastående, eller i en del tillfällen rentav en utveckling bakåt. I det sammanhanget kan det vara värt att tillägga att denna beskrivning är relaterad till förhållanden som i första hand berör det offentligstödda kulturlivet.

Det har inte legat inom ramen för vårt uppdrag att göra en kartläggning av brukarperspektivet men det förefaller helt uppenbart vara så att det ekonomiska utrymmet för kulturverksamhet inom kommuner och landsting runt om i landet under senare år i hög grad har inverkat menligt för det lokala och regionala kulturutbudet. Svårigheterna att åstadkomma prioriteringar för nya perspektiv i kulturverksamheten har därmed ökat om det inte samtidigt har ställts extra projektpengar till förfogande för olika satsningar.

Det kan vara värt att i det här sammanhanget framhålla att det samtidigt och parallellt är möjligt att avläsa tillkomsten av en rad nya livskraftiga och många gånger utomordentligt konstnärligt formsäkra och uttrycksfulla kulturyttringar

som hiphop-rörelsen med bl a rap, breakdance och grafitti. De lever genom sitt direkta tilltal, det mångfacetterade uttrycket och de aktionspräglade upplevelserna i ett omedelbart här och nu. I många avseenden är dessa företeelser i hög grad möjliga att betrakta som aspekter av samma globaliseringsprocesser som skapar förutsättningarna för de världskulturella perspektiven. De artikulerar dessutom något av protesten mot dessa processer parallellt med att de paradoxalt nog för i synnerhet många unga uppenbarligen skapar en estetik och förutsättningar för att kunna hantera frågor om mångfald, motsättningar, hemvist och identitet. För samhället, och i det här speciella sammanhanget för kulturpolitiken, bör det vara en angelägenhet att inventera hur den kan möta dessa nya uttryck utan att den grundläggande kraften försvinner. Det innebär sannolikt att man måste söka sig andra vägar än traditionellt stöd eller tillskapandet av frizoner i form av klotterväggar eller annat som närmast är att hänföra till tankar om reservat vid sidan om det samhälle som skapat uttrycken.

Till bilden av kulturutbudet i dagens Sverige

hör också ett mycket vitalt kulturliv som i en annan mening lever i en parallell nästan aldrig uppmärksammas färd. I media märks aldrig de olika evenemang som arrangeras av olika etniska grupper som i praktiken presenterar olika världsartister utan att det avsätter några spår utanför den egna gruppen. Dessa arrangemang samlar en stor publik och genomförs alltför ofta i sporthallar eller på andra platser avlägset från de offentligfinansierade kulturarenorna till rent kommersiella och höga priser. Här finns en annan utmaning för det offentliga kulturlivets aktörer att slå broar både till nya publikgrupper och nya konstnärliga upplevelser för den publik man redan har.

När det gäller frågan om de kulturpolitiska målen kan våra erfarenheter snarast beskrivas i termer av att målen är bra, medan det finns en betydligt större osäkerhet angående viljan och tempot för deras förverkligande.

Den politiska trovärdigheten mäts ofta i termer av resurstilldelning och på vilket sätt målen, vare sig det är de övergripande målen för den statliga kulturpolitiken eller nedbrutna i regleringsbrev för enskilda myndigheter eller kultur-

Institutioner och organisationer måste få hjälp att våga prova något nytt och lägga om sin verksamhet.

Ur rapport från seminariet "Världskulturen och Norden", Oslo, 2-4 december 1999.

institutioner, leder till avläsbara förändringar. Påfallande många företrädare för stora statliga eller kommunala kulturinstitutioner behandlar också frågan om de världskulturella frågeställningarna som om de var likställda med den typ av projekt eller satsningar som kulturlivet under en lång rad år varit utsatt för. Det kan vara projekt som Kulturhuvudstadsåret, satsningar i Östersjöregionen, aktiviteter mot främlingskap och rasism eller Sveriges ordförandeskap i EU. Vår utgångspunkt har hela tiden, som tidigare uttryckts, varit att frågan om de världskulturella perspektiven inte i något avseende är att jämföra med den typ av speciella satsningar som nämns ovan, utan att det är frågan om att kunna avläsa, tolka och ge konstnärlig gestaltning åt de processer som ytterst är konsekvenser av globaliseringens accelererande förlopp. Ett förlopp som till skillnad från de andra exemplen inte har ett sista datum om ett halvår eller ens om tio år. Processerna är i en mening liktydiga med Tiden. Den här registrerade sammanblandningen av olika specialsatsningar och frågor rörande uttolkandet av de världskulturella utmaningarna som ett "projekt", har enligt vår mening

verkat återhållande för ett mer långsiktigt och strategiskt tänkande.

När kommittén Forum för världskultur i sitt delbetänkande gjorde bedömningen att det bland annat behövs en längre tid och något ökade ekonomiska resurser så var det mot bakgrund av en övertygelse om att det är viktigt, och att det tar tid att etablera perspektiv för förnyelse som i flera avseenden är projektens motsats. Att stödja och stimulera processer och etablerandet av nya perspektiv har ingen synlig slutpunkt, men kräver en långsiktighet och möjligtvis också andra strategier för utveckling.

Statens kulturråd kommer i sin utvärdering av Kulturhuvudstadsåret fram till ett par slutsatser som på ett sådant sätt sammanfaller med våra att de är värda att citera:

"Detta leder bl a till frågan om projektens roll i kulturlivet och kulturpolitiken. Ofta har stora, kostsamma engångssatsningar i debatten satts emot det vi kan kalla vardagskultur på ett sätt som gör att man ibland får intryck av att det ena av nödvändighet måste förskjuta det andra. Vad Kultur-

rådets utvärdering visar, är att projekt – hanterade på rätt sätt – kan innebära en välbehövlig injektion i stelnade strukturer, såväl i huvudstadsregionen med sina stora institutioner som i det lilla glesbygdssamhället med mycket knappa resurser. Det viktiga är att erfarenheterna tas till vara och används i det fortsatta långsiktiga arbetet. Det är här vi ser bristerna: de kulturpolitiska strategierna saknas, det stora projektet inordnas inte i en genomtänkt utvecklingsplan. I dag när vi kanske dessutom tillmäter kulturen en mer betydelsefull roll i samhället än tidigare – inte minst som utvecklingsfaktor – är det strategiska tänkandet av största vikt.”

Aktörer

Forum för världskulturs överväganden när det gäller ekonomiskt stöd till olika verksamheter har i så gott som samtliga tillfällen utgått från tankar om att vårt stöd endast skall vara kompletterande. Det skall hjälpa till att minska tröskeln, men grunden, viljan och avsikten måste finnas hos för-

slagsställaren eller idébäraren. När det har gällt verksamheter där kulturinstitutioner har varit inblandade har det i de flesta fall betytt att vårt stöd varit villkorat av en markerad egen ekonomisk och verksamhetsmässig omprioritering. När det har gällt andra aktörer såsom organisationer och grupper utan – eller endast med ett mindre verksamhetsstöd har utgångspunkten för ett ekonomiskt engagemang från Forum för världskulturs sida även i dessa fall byggt på att stödet skall vara kompletterande till det stöd som man erhåller från myndigheter och andra instanser som har i uppdrag att hantera kulturstöd.

Modellen kan förefalla både enkel och fyrkantig men den strategiska utgångspunkten har hela tiden varit vissheten om att kommittén har ett uppdrag för en begränsad tid och att det är minst lika angeläget att stimulera till ett nytt tänkande bland kulturlivets institutioner, – organisationer och grupper som hos de instanser som skall stödja verksamheter på kulturområdet. Den egna viljan till omprioritering är oersättlig. Detta har möjligtvis varit ett något mer långsamt sätt att verka än att enbart bevilja det ekonomiska stöd som

behövs för förverkligandet av ett antal idéer som legat inom ramen för vårt uppdrag. Å andra sidan tror vi oss kunna påstå att modellen har skapat något bättre förutsättningar för ett långsiktigt förändringsarbete samt att det har blottlagt en del väsentliga frågeställningar när det gäller bidragsgivarna. Det kan gälla såväl etablerandet av ett förhållningssätt till verksamheter med inriktning på världskulturella processer som synen på sitt eget uppdrag, samordningen av bidrag mellan olika bidragsgivare samt sättet att etablera en dialog med förslagsställare.

Bland idégivare/förslagsställare har vi inte vid något tillfälle stött på några invändningar mot vårt sätt att arbeta. I många tillfällen har man istället, genom detta sätt att hantera frågor relaterade till bidrag och annat stöd, upplevt att man i Forum för världskultur har haft en medaktör när det gäller att närma sig bidragsgivare samt att man uppenbarligen har värdesatt engagemanget och strävan

efter att se helheten. Vi har inte på något sätt upplevt att detta stört våra relationer till ordinarie bidragsgivare.

BIDRAGSGIVAREN SOM TASKSPELARE*

Den svenska kulturpolitiken har genom åren utformat olika strukturer för förverkligandet av de kulturpolitiska målen. Stöd och bidragsgivning är fördelat mellan en rad olika statliga, regionala och lokala aktörer. En bärande tanke har här varit att på så sätt bygga in förutsättningar för ett pluralistiskt präglat kulturliv där en rad olika aspekter skall få en möjlighet att träda fram och bryta sig mot varandra. Diversifieringen skall skapa förutsättningar för mångfald och har därmed både en viktig demokratisk- och en lika viktig konstnärlig aspekt. Genom kommunala och regionala organ för kulturstöd skall en kulturverksamhet som relaterar till lokala och för den orten eller regionen och dess människors specifika förhållanden

(*kringresande marknadsgycklare eller trollkonstnär /.../ inte fullt erkänd artist. NE)

kunna växa fram. På det statliga området skall olika myndigheter skapa förutsättningar för såväl en nationell kulturverksamhet som konstnärlig utveckling och förnyelse för enskilda eller grupper av konstnärer, ett svenskt deltagande i internationella sammanhang oavsett om de äger rum i Sverige eller utomlands och ett stöd till och utvecklandet av de kulturella dimensionerna i utvecklingsländerna. Redan en kortfattad beskrivning av de olika aktörernas uppdrag visar med önskvärd tydlighet en politisk vilja till en konstnärlig och kulturell mångfald.

När det gäller de iakttagelser som vi har gjort är det viktigt att komma ihåg att de bygger på ett utomordentligt begränsat material som endast marginellt räcker utanför de projekt som vi redovisat i kapitlet *Kommitténs verksamhet*. Det ger oss inte några förutsättningar för några generella slutsatser angående hanteringen av kulturstödet. Dessa är enskilda iakttagelser, som snarare skall uppfattas som utgångspunkter för reflektioner än som normativa uttalanden om vad som är rätt eller fel.

Erfarenheterna av den lokala och regionala hanteringen av kulturstöd är för vår del begränsade till en handfull orter utanför Stockholmsområdet varvid den enda reflektion som är värd att göra är att det uppenbarligen är så att den geografiska närheten till de statliga bidragsgivande myndigheterna och dess tjänstemän har betydelse för samordning av beslut mellan statliga, kommunala och regionala instanser i Stockholm i högre utsträckning än på andra platser.

De statliga myndigheter som har uppdrag eller disponerar medel som kan bli ett stöd för verksamheter med världskulturella perspektiv är Statens kulturråd, Svenska institutet, Sida och Konstnärskommittén.

Statens kulturråd

I regleringsbrev för Statens kulturråd återfinns de i kapitlet *Politiken och praktiken* angivna målen för den nationella kulturpolitiken nedbrutna till övergripande mål för myndigheten. Där sägs bl a att man "genom bidragsgivning, information, samverkan och andra åtgärder /skall/ främja konstnärlig och kulturell förnyelse, främja kulturarvet

och bruket av det inom konstarterna,/.../". De generella målen anger att: "Målet är att främja en samhällsutveckling som kännetecknas av jämställdhet mellan kvinnor och män, respekt och tolerans och där etnisk, kulturell, språklig och religiös mångfald tillvaratas som en positiv kraft samt att bidra till minskad diskriminering, främlingsfientlighet och rasism."

I olika dokument från Kulturrådet bl a ett internt PM angående Kulturrådets internationella bidrag och kontakter samt i Kulturrådets omvärldsanalys "Om 2000 Världen" formuleras en del uppfattningar som har relevans för frågor rörande de världskulturella processerna och dess inverkan på befintliga strukturer inom det svenska kulturlivet. Internationaliseringen av det svenska samhället är i dag ett faktum, vilket kunnat avläsas genom ett ökat antal ansökningar med internationellt perspektiv. Någon ökning eller omfördelning av resurserna för det internationella arbetet har inte skett i motsvarande grad. Implicit uttrycker man även samma uppfattning som Forum för världskultur har angående det ofruktbara i att försöka göra en klar gränsdragning mellan internationellt kultur-

utbyte och inhemsk kulturverksamhet. Att det finns en rad kulturpolitiska effekter att uppnå genom ett ökat utbyte med länder som har koppling till de största invandrargrupperna är åtminstone ett halvt erkännande av att konsekvenserna av globaliseringen tenderar att tränga in i allt fler aspekter av människors liv. I omvärldsanalysen konstateras dessutom att det genom en ökad uppmärksamhet på det som man kallar den internationella kulturscenen finns förutsättningar för ett nytt engagemang och nytänkande.

I sina målbeskrivningar och beskrivningar av framtiden påpekar Statens kulturråd att det är angelägna uppgifter att utveckla de världskulturella perspektiven inom det svenska kulturlivet.

I det utvecklingsarbetet anger Statens kulturråd att en medveten bidragsgivning är viktig. Bristande kunskaper och oklarhet när det gäller ansvarsfördelningen mellan olika statliga myndigheter är hinder för denna utveckling. Detta bekräftas av Forum för världskulturs erfarenheter.

Den kulturella mosaik som Sverige är i dag, erbjuder en mängd utforskade möjligheter.

Ur rapporten "Nya produktionsmodeller för interkulturell scenkonst", Intercult juni 1999.

Svenska institutet

I Svenska institutets mångfacetterade verksamhet har mottot "sprida kunskap, skapa möten – så att Sverige syns" formulerats i ett försök att ringa in verksamheten. I regleringsbrevet för 2000 uttrycks det överordnade effektmålet i termer av: "att skapa goodwill och förtroende för Sverige som samarbetspartner och därmed främja svenska intressen och bidra till tillväxt och sysselsättning". För kulturområdet mer specifikt heter det att Svenska institutet med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen skall främja internationellt utbyte. För en myndighet som Svenska institutet som i så hög grad har till uppgift att sprida kunskap om det svenska samhället bör frågor om globaliseringens effekter och frågor kopplade till svenskhet vara centrala också när det gäller den kulturverksamhet man bedriver. För kulturverksamheten finns ingen speciell policy i detta avseende.

Det som i högre grad än uppdragsformuleringarna har inneburit att Svenska institutet är en återkommande bidragsgivare till projekt med världskulturella perspektiv, är att man på Sidas

uppdrag administrerar ett kulturutbytesprogram vars syfte är att utveckla samarbetet inom kulturområdet mellan Sverige och utvecklingsländer i Asien, Afrika och Latinamerika. Avtalet är utformat som ett ramavtal mellan Sida och Svenska institutet och löper på tre år i taget. Avtalets övergripande målformuleringar samt verksamhetsplanen för aktuellt år ger ett stort tolkningsutrymme om detta är en finansieringskälla som också kan åberopas för kulturhändelser i Sverige med världskulturella perspektiv eller ej.

Sida

Målen för Sidas kultursamarbete anknyter till skrivningar om sociala sektorer, kultur och medier i regeringens regleringsbrev där det i regleringsbrevet för 1999 heter att: "Målet är att skapa förutsättningar för social utveckling, d v s förbätt-

rade levnadsvillkor för fattiga kvinnor, män och barn /.../ Stödet till kultur och media skall främja demokratiska processer, kulturell mångfald och kulturens ställning.”

Även om syftet med Sidas kulturstöd alldeles uppenbart har siktet inställt på ett stöd till den kulturella utvecklingen i biståndsländerna så har stödet i många tillfällen också en avgörande betydelse för kulturhändelser i Sverige i form av gästspel eller samarbetsprojekt.

Konstnärsnämnden

I enlighet med den övergripande målformuleringen för Konstnärsnämnden skall man: ”främja bildform-, ton-, scen och filmkonstnärers möjlighet att ägna sig åt kvalificerat konstnärligt arbete samt att främja internationellt konstnärsutbyte genom att bl.a. erbjuda gästateljéer samt att bidra till ökade kunskaper om konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden.” Det heter vidare i regleringsbrevet för år 2000 att målet skall vara att samhällets etniska och kulturella mångfald skall återspelas i Konstnärsnämndens bidragsgivning.

I en särskild kommentar till kommittén Forum för världskultur påpekar Konstnärsnämnden att man ej har vidtagit några speciella åtgärder för att nå målet. Konstnärsnämnden anser att den överordnade principen för bidragsgivningen skall vara den konstnärliga kvaliteten vilket man även tidigare har utvecklat i sitt yttrande över Kulturutredningens betänkande (SOU 1995:84), men styrelsen betonar också vikten av att ansökningar från andra konstnärer än de traditionellt svenska får en sakkunnig bedömning.

Slutsats

Mot bakgrund av de ovan angivna myndigheternas respektive policy är det lätt att dela de synpunkter om otydlighet, överlappningar och oklara rollfördelningar som återkommande har pekats ut som faktorer som utgör hinder för en konstnärligt spännande utveckling av de världskulturella processerna. Det förefaller onekligen som om olika förslagsställare måste lägga ner oproportionerligt stor energi och kraft på att förstå vem som gör vad och varför. Om dessa iakttagelser är riktiga så

innebär det att de politiska målen och avsikterna med en pluralism i bidragsgivning och annat kulturstöd riskerar att äventyras. Detta är inte i grunden en fråga om bättre information utan såsom Statens kulturråd påpekar i skriften "Om 2000 världen. Kulturrådets omvärldsanalys", även att ansvarsfördelningen är oklar i vissa delar. En sådan oklarhet blir desto mer ödesdiger när det handlar om nya arrangörer eller producenter som många gånger inte är så väl bevandrade i de befintliga strukturerna eller vill åstadkomma samarbetsprojekt som inte är anpassade för de stödordningar som en gång etablerats.

Det är möjligt att den ovan berörda otydlighet när det gäller uppdragens avgränsningar, också kan kasta ett nytt ljus över den oftast rätt informella samverkan som finns mellan olika myndigheters tjänstemän vid sidan av den uppenbart viktiga aspekten rörande ett strikt information-sutbyte. Samsyn kan i många sammanhang vara något positivt men om samsynen leder till att den avsedda mångfalden äventyras så betyder det samtidigt att man har knäsat principerna för en diversifierad bidragsgivning mellan statens aktö-

rer, vilket då kan jämföras med de negativa effekter kartellbildningar kan få inom andra områden.

En ytterligare aspekt av kulturstödet som återkommit med viss regelbundenhet är att många uppfattar att bedömningen av ett kulturprojekt av en enskild tjänsteman tenderar till att göras utifrån ett relativt passivt förhållningssätt. Helheten eller kanske snarare möjligheterna/potentialen förloras på grund att man i alltför hög grad är upptagen av att se hur det aktuella ärendet förhåller sig till ett antal genom åren allt mer formfulländade mallar.

Det förefaller som om vi inte har kulturpolitiska strukturer eller uttolkare av de kulturpolitiska målen som ligger i fas med utvecklingens krav. Eller för att anknyta till den tidigare signal-ljusmetaforen i avsnittet Politiken och praktiken på s 72: det är grönt ljus för politiken men avvakande gult när det gäller myndigheters agerande när det gäller att konkretisera förutsättningarna för en ökad måluppfyllelse åtminstone när det gäller de världskulturella perspektivens möjligheter i svenskt kulturliv.

IDÉGIVAREN SOM SPELARE

Myndigheternas, andra offentliga instansers och de enskilda tjänstemännens stöd kommer alltid att ha en stor betydelse när det gäller förverkligandet av olika kulturhändelser av lite större omfattning. Detta gäller i synnerhet om idéerna är av en sådan karaktär att de inte omedelbart är av intresse för den kommersiella marknadens aktörer. Ännu större betydelse har dock olika idégivare som t ex konstnärligt kreativa producenter, konstnärer och andra som är beredda att anta de utmaningar som ligger i begreppet om en vidgning av perspektiven mot det världskulturella och som förmår skapa förutsättningar för konstnärliga uttryck. Det gör härvidlag ingen skillnad om idégivarna återfinns inom stora eller små kulturinstitutioner, kulturorganisationer, fria grupper eller som enskilda aktörer.

Enligt vår bedömning är det en kulturpolitiskt mycket angelägen uppgift att skapa avsevärt förbättrade förutsättningar för kreativa producenter som har intresse och kunskap på områden som har relevans för de världskulturella perspektiven.

ALLIANSER

En av de hypoteser som vi har prövat under den tid Forum för världskultur har verkat, är att skapa olika former av allianser mellan resursmässigt relativt svaga fria producenter och organisatoriskt och resursmässigt starka kulturinstitutioner. I de flesta tillfällen då detta har gått att åstadkomma har det funnits ett ömsesidigt intresse för en samverkan, men man har inte själva kunnat skapa de ekonomiska förutsättningarna för att förverkliga ett samarbete. Forum för världskultur har, vid en del tillfällen, gått in och finansierat en del av lönekostnaden under förutsättning att institutionen själv också gjort en markerad egen ekonomisk insats. Exempel på detta är det projekt som Rikskonserter bedrivit tillsammans med föreningen Selam, Stockholms stads kulturskolas försök med att starta en världsmusikalisk profil inom ett par regioner i Stockholm, Stockholms stadsteaters försök med serien "Under samma himmel" på Klara soppateater, Re: Orients samarbete med Stockholms konserthus och Intercults försök att åstadkomma mer långsiktiga former för samarbete med ett antal institutionsteatrar.

Vi kände oss som medborgare med rätten att hävda vår del av kulturutbudet.

Ur Föreningen Farhangs rapport om projektet "Kultur i Exil".

Man bör vara försiktig med att dra några långtgående slutsatser av de här sinsemellan rätt olika projekten. Även om de flesta har avrapporterats som framgångsrika, eller i de flesta fall som åtminstone publikt mycket framgångsrika, så förefaller det som om även en tid på två år med ett betydande ekonomiskt stöd utifrån är för kort för att säkerställa en fortsättning av samarbetet. Från institutionernas sida anger man som främsta anledning att man inte har kunnat göra ytterligare omprioriteringar för att säkerställa ett fortsatt samarbete.

Om det inom institutionerna inte finns tillräckligt stora rörliga resurser vid sidan om de som är bundna i fasta kostnader i form av lokal och personalkostnader, är detta ett känt men allvarligt hinder för utvecklingen av svenska kulturinstitutioner. Detta borde föranleda fler försök när det gäller att hitta strukturer för institutionernas utveckling av konstnärliga och produktionstekniska allianser. En annan orsak som ofta förs fram är att många kulturinstitutioner gång efter annan åläggs nya uppgifter utan att man för den skull får nya medel för dess förverkligande.

Detta i kombination med att man har svårt att fatta beslut om att lägga ner delar av den verksamhet man redan bedriver, för att på så sätt skapa ett ekonomiskt utrymme för nya satsningar, framhålls också av många ledande företrädare för kulturinstitutioner som det allvarligaste hindret för en utveckling av nya verksamhetsområden. Stiftelsen Framtidens kulturs rapport "Förnyelse är möjligt" (utkommer under senhösten 2000) belyser också denna problematik inom programområdet Förnyelse av kulturinstitutionerna. Med så osäkra förutsättningar för ett något mer långsiktigt samarbete kan man riskera att många skickliga producenter försvinner till andra arbetsområden eller att man genom kortsiktigheten i arbetet kan gynna ett drag av anpasslighet eller ovilja att ta konflikter, eftersom den långsiktiga viljan till förändring ändå förefaller så osäker. Enligt vår bedömning är detta egentligen inte ett problem enbart för idégivarna/producenterna utan på sikt i än högre grad ett problem för institutionerna som kan förlora kompetenta medaktörer i sitt eget utvecklingsarbete. En analys av denna institutionella tröghet eller brist på flexibi-

litet visar att fasta åtaganden, tradition och tillbakablickande tenderar att skymma sikten för såväl en samtida tolkning av grunduppdraget som formerna för dess förverkligande. I de tillfällen när man däremot lyckats hitta former för en fastare samverkan mellan idégivare och institutioner har, enligt de erfarenheter som vi har kunnat avläsa, de kortsiktiga resultaten varit mycket positiva. Det har då handlat om hur man genom allianser mellan institutionen och idégivare lyckats genomföra ett visst program eller en serie program. Om, och i vilken utsträckning dessa erfarenheter också haft någon mer långsiktig inverkan på institutio-

nens arbete är omöjligt att säkert fastlägga. Det förefaller dessutom som om "idégivaren" även under sitt arbete inom kulturinstitutionen har ett behov av att ha någon replipunkt utanför den aktuella samarbetsparten. Behovet av ett sådant stöd, ett engagemang eller en samtalspart för vilken det också finns ett intresse av att samarbetet verkligen skall fungera och utvecklas, har varit uppenbart och gällt såväl företrädare för institutionerna som "idégivare". Forum för världskultur har i dessa lägen uppfattats som en lämplig "förtrogen".

Ett fortsatt förändringsarbete

Förutsättningar

Ingenting av det som har inträffat under det knappa år som förflutit sedan kommittén lämnade sitt delbetänkande har ändrat vår uppfattning att det ännu under en tid av åtminstone tre år bör finnas en plattform inom den statliga kulturpolitiken med ett speciellt ansvar för utvecklandet av de världskulturella frågornas ställning i det svenska konst- och kulturlivet. Vår bedömning var då att det hade varit en fördel om det förändringsarbetet hade kunnat bedrivas av en från andra myndigheter självständig delegation eftersom en del av det nödvändiga utvecklings- och förändringsarbetet är riktat mot de befintliga myndigheternas former för samverkan samt det sätt på vilket man tolkar sina uppdrag och omvandlar dem till praktisk handling. Att Statens kulturråd skall vara slutstationen för detta ansvar har hela tiden varit en viktig grundprincip för kommitténs arbete,

på samma sätt som målet enligt vår mening måste vara att de världskulturella perspektivens närvaro skall vara ett lika nödvändigt som centralt och självklart perspektiv vid alla konstnärliga och kulturella överväganden. Det världskulturella skall finnas med som en av många faktorer i den lins genom vilken samtiden betraktas och genom vilken en konstnärlig gestaltning också blir möjlig att begripa i all sin motsägelsefullhet och sammansatthet.

Vi har vid flera tillfällen återkommit till att frågor om identitet och ifrågasättandet av hävdvunna synsätt kring frihet och tillhörighet fortsatt kommer att stå i en smärtfylld relation till krafter som skapar så hisnande skilda förutsättningar för människors liv och möjligheter på olika platser i vår omvärld. Dessa skillnader, och de bakomliggande krafterna, kommer enligt kommitténs mening även fortsättningsvis att vara avgörande för världskulturens utveckling också i Sverige.

För kulturpolitikens del gäller det att skapa förutsättningar för en fortsatt nyorientering på flera nivåer så att erkännanden av kulturell mångfald kan leda till att dessa insikter i växande grad finns med och synliggörs inom allt fler sektorer inom konst- och kulturliv.

Att skapa förutsättningar

En av kulturpolitikens viktigaste uppgifter är att skapa förutsättningar för ett rikt konst- och kulturliv som ger människor möjligheter till upplevelser som förmår både spegla skeenden men också återspegla den enskildes eller gruppens egna rörelser, speciella drömmar, livserfarenheter och uppenbarandet av nya horisonter eller nya perspektiv. De av Riksdagen fastställda kulturpolitiska målen är de tyngder eller motvikter som i mycket vid mening skapar förutsättningar för en scenväxling till ett bättre samhälle. Det är inte fråga om ett Deus ex machina utan ett resultat av människors engagemang, lust, arbete och vilja till förändring. Det finns enligt kommitténs bedömning ett antal faktorer som utgör hinder för en expansion av de världskulturella perspektiven.

Vissa har redan framskymtat i vår beskrivning av den verksamhet som vi varit engagerade i, och de iakttagelser som vi har gjort.

Vi vill därför föreslå att följande angelägna åtgärder beaktas vid ett fortsatt utvecklingsarbete av de världskulturella perspektiven, och som var och en på sitt sätt kan bidra till både en effektivare och en rikare utveckling:

NÄTVERK

Nätverk eller kontaktnät är ett begrepp som väl fångar upp nutidens föränderlighet och utväxlingen av olika aktörer. Nätverksbyggandet är inte något som ersätter vare sig organisation eller ett mer organiserat samarbete. Som instrument för skapandet av snabba informella strukturer sammanhållna av ett gemensamt intresse för en aspekt av samverkan eller informationsutbyte kan olika nätverk betyda oerhört mycket. Ett av de karakteristiska dragen vid just nätverksbyggande är att de skapas av aktörerna själva och de behov de har. Det betyder att det närmast blir en anakronism om vi skulle föreslå etablerandet av ett eller flera nätverk för de aktörer som har, eller av en

överordnad bedömning, borde ha ett intresse av att det etablerades ett nätverk för aktörer inom det världskulturella fältet. Det finns flera exempel där man från statsmakternas sida försökt skapa nätverk för utvecklandet av önskvärda kontakter eller samarbeten och resultatet oftast hamnat i en välmenande återvändsgränd.

Vi vill peka på vikten av att man inom den nationella kulturpolitiken skapar utrymme och stor lyhörddhet för de behov som kan artikuleras vid tid efter annan av aktörer inom olika nätverk. Även om mycket av livsluften inom nätverken bygger på det enskilda, eller gruppens engagemang så kommer det tillfällen då det kan finnas behov av manifestation, summering eller annat som inte låter sig realiseras enbart genom engagemang eller byten av tjänster. Det finns i det sammanhanget en intressant passus i Statens kulturråds rapport om den speciella satsningen "Kultur i hela landet". Det påpekas där att en av de mest avgörande faktorerna när det gällde att ordna finansieringen för de olika projektgrupperna var att man hade tillgång till, och ingick i vida kontaktnät. Inom det världskulturella fältet finns

många mindre etablerade producenter eller andra aktörer. Enligt vår erfarenhet finns det en uppenbar risk för att de inte på samma sätt kan dra fördel av olika redan existerande nätverk. I det perspektivet blir det närmast en kunskapsfråga och en angelägen uppgift att sprida kännedom om existerande nätverk. En annan näraliggande uppgift i anslutning till förekomsten av olika nätverk kan för kulturpolitikens aktörer vara att ta initiativ till utvecklandet av informationsteknologiska plattformar som kan vara till fromma för nätverksbyggandet. Alla sådana initiativ måste givetvis utvecklas i samspel med nätverksaktörerna.

" ETT FORUM FÖR VÄRLDSKULTUR "

När Statens kulturråd får ansvaret för att frågor rörande de världskulturella processerna drivs vidare så är det enligt vår mening angeläget att det skapas någon form av interregnum under en klart angiven övergångstid. Frågorna riskerar annars att på ett olyckligt sätt dras in i och försvinna bland andra kulturpolitiska uppdrag. Vi anser att Forum för världskulturs erfarenheter kan utgöra en grund för det fortsatta arbetet. Vi har under arbetets

gång stärkts i vår bedömning av att jämte utvecklingen inom mediaområdet så finns inom kulturpolitiken ingen mer angelägen fråga än den om vidgningen av de världskulturella perspektiven i svenskt konst och kulturliv. Styrkan och vidden av utmaningen ligger i insikten av att dessa perspektiv är något som berör oss alla oavsett ursprung, referenser eller boplatser. Dessa perspektiv berör alla delar av mänskligt liv och därmed också rimligtvis all konstnärlig verksamhet.

Det är fortsatt vår bedömning att det ej kommer att vara till fromma för områdets utveckling om man skapar en permanent enhet för de världskulturella frågorna inom Statens kulturråd. Om man däremot under en övergångstid väljer att inom myndigheten skapa en enhet med ett visst mått av självständighet och tydligt angiven uppgift att fortsätta utvecklingsarbetet kring världskulturella frågeställningar, såväl inom myndigheten som i samspel med kulturlivets övriga aktörer, kan förhoppningsvis en del av grundtankarna i kommitténs delbetänkande förverkligas.

Bland de frågor vi bedömer som angelägna i en sådan uppgift vill vi peka på utvecklandet av nya

och aktivare former för kulturmyndigheternas och dess tjänstemäns agerande och förverkligandet av sina uppdrag i relation till världskulturella frågeställningar. Vi bedömer att ett sådant utvecklingsarbete med en rollförändring från att till stor del vara mottagare och bedömare av olika förslag till mer av kringstrykande lantbrevbärare som både fångar upp och hjälper till med formulerandet av kärleksbrevet skulle vara vitaliserande för alla parter.

I något mindre metaforiska ordalag handlar det om att undersöka på vilket sätt man kan utveckla myndigheterna och dess tjänstemän så att de genom ett mer initierande och aktivt deltagande kan skapa förutsättningar för bättre måluppfyllelser utan att myndighetsutövningen för den skull skall ifrågasättas.

Rapporteringen kring en rad projekt stryker också under behovet av en betydande höjning av kompetensen, vilket bl a bör ske genom att man vid nyrekrytering månader om att få en ökad och relevant kompetens för hantering av frågor med världskulturella perspektiv.

VÄRLDSKULTURKONSULENTER

I rapporten "Kultur i hela landet" framträder ett närmast pastoralt svenskt landskap insvept i tidiga morgondimmor ur vilka hembygdsföreningar, länsmuséer och byasnack går hand i hand med hemslöjd, folkhögskolor och ortnamn lika exotiska som Unnaryd och Ulricehamn. Här vilar fortfarande ett skimmer och en anda av folkbildning och Afzelius utan att de processer, utmaningar och hotbilder som de världskulturella perspektiven är bärare av, har lyckats göra sig påminda. Vid sidan av de tjugo projekt som rapporten uppehåller sig vid fanns visserligen ett par projekt som påminde både om att meddelanden från världens alla hörn oupphörligen fångas upp och tränger in i var människas intimaste vrår. I språk och tanke frambärs av allt fler människor livet igenom kulturella avtryck från andra länder, andra kulturer och andra villkor.

De världskulturella utmaningarna är en angelägenhet för hela landet. Detta är varken en storstads- eller en invandrarfråga. Platserna skiftar så ock de världskulturella uttrycken, men de har förutsättningar att beröra oss vare sig vi bor i Höör, Sättra, Leksand eller Kalix. Det gäller att lyhört kunna fånga upp och sammanfoga såväl olika initiativ eller idéer som sprungit fram ur lokala förhållanden, som att få förankring och gensvar på förslag från centralt håll.

Den hittillsvarande inställningen till den frågan har från Forum för världskulturs sida varit att vid all planering och bedömning av projekt, som är tänkta att genomföras i Stockholmsområdet, aktualisera frågan om och på vilket sätt även andra orter i landet skall kunna ta del av arrangemanget. Erfarenheterna från ett arrangemang skall åtminstone kunna föras vidare och prövas på andra håll i landet. För ett fortsatt arbete med

världskulturella frågor är det av stor vikt att utveckla formerna för ett förbättrat samarbete med olika delar i landet där det enligt vår bedömning finns en stor potential men ofta ett dåligt tillvarataget engagemang för internationella och världskulturella frågor.

Detta förhållande bör enligt vår mening under en tidsbestämd period kompletteras med ett system med lokala/regionala "världskulturkonsulenter" i åtminstone och förslagsvis Skåne, Västra Götaland och en Norrlandsregion. Uppdraget skulle utformas så att det kan inspirera till och befrämja en ökad verksamhet och ett ökat sökande av hur de världskulturella processerna också finns synliggjorda i lokal kulturverksamhet. Erfarenheter från olika länskonsulenter finns redan och bör kunna utvecklas vidare för att uppnå resultat som står i samklang med de speciella behov som finns inom detta område.

Försöken bör utformas på ett sådant sätt att det går att utveckla ett dynamiskt växelspel mellan en central statlig nivå och en lokal/regional nivå. Sedan kommittén lämnade sitt delbetänkande har behovet av regionala världskulturkonsulenter

fått ytterligare näring genom de iakttagelser som har kunnat göras i anslutning till försöken med en ökad regionalisering. I det sammanhanget påpekas bland annat att i områden som saknar starka regionala företrädare för världskulturella frågeställningar löper dessa risk att marginaliseras inför andra regionala och lokala frågor med stark och ofta traditionell förankring.

För att kunna bidra till utvecklingen av den tidigare nämnda förnyelsen av såväl kulturinstitutioner/-organisationer och offentliga organ på kulturområdet, föreslår vi att konsulenterna lokalt väljs ut bland, och är placerade inom olika befintliga organisationer/institutioner, för att med dem som bas, men inte begränsade till dem, kunna driva sitt arbete (kulturförvaltning/regionteater/kulturförening /etc).

Kommittén har även övervägt ett mer traditionellt sätt att försöka nå den eftersträvade effekten genom att, istället för ett antal i viss utsträckning självständiga konsulenter, arbeta med lokala referensgrupper. Vi menar dock att sådana referensgrupper inte kan ersätta en arbetande konsulent. För att komma framåt inom detta relativt

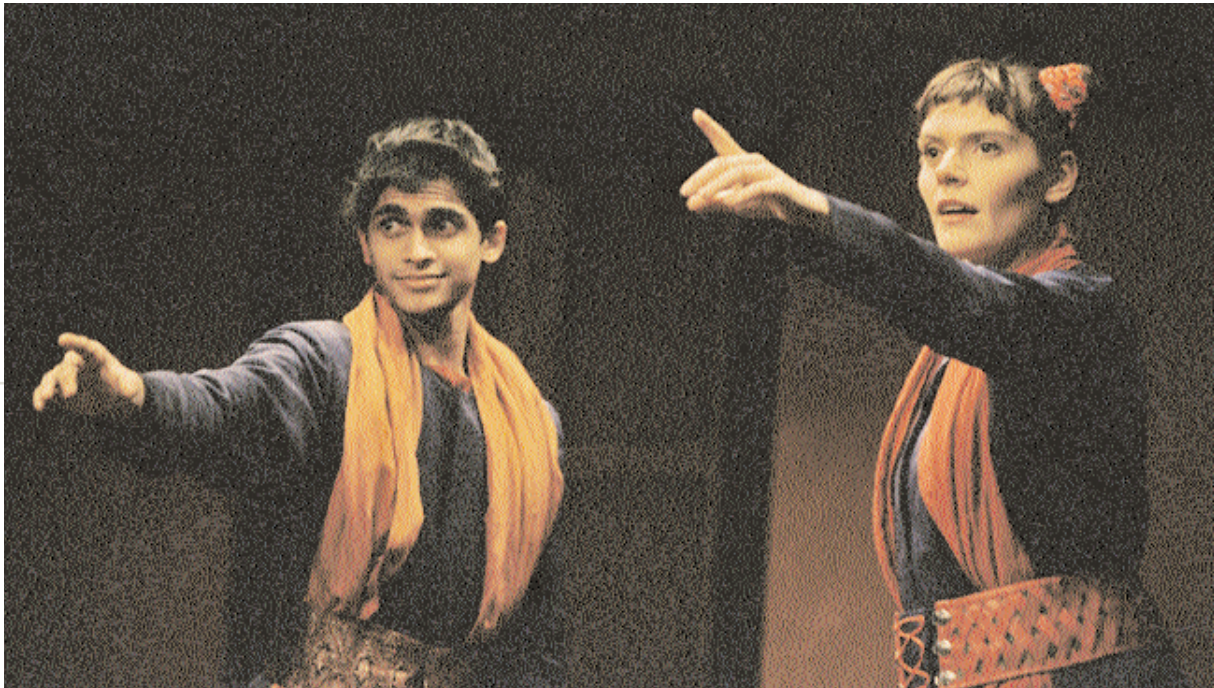
vida område, krävs en motor som kan driva frågorna kraftfullt mot synbara resultat. Vi utesluter dock inte att det bildas informella referensgrupper som stöd för konsulenten.

Det kan också vara värt att notera att i den slutrapport om förnyelse av kulturinstitutioner som tagits fram av Stiftelsen Framtidens kultur framförs tankar liknade de som kommittén har diskuterat. Man gör även där en direkt koppling till utvecklingen av befintliga stödordningar.

”Nya grupperingar och initiativ har svårt att hävda sig gentemot de gamla strukturerna som ofta anses som självskrivna anslagsmottagare. Varför inte komplettera (och delvis ersätta) med en ny stödordning

som utgår ifrån rätten att göra subjektiva urval? Man utser ett antal ”länkar” som var och en har ett mandat på tre år, därefter skall de bytas ut.”

Detta skulle också i stora stycken kunna vara en beskrivning av såväl de föreslagna världskulturskonsulenterna som tankespar i en riktning som kommittén föreslår att myndigheterna och deras tjänstemän bör kunna pröva att utveckla sitt arbete i. Det man till äventyrs kan invända mot den subjektiva hanteringen är att det förefaller ofrånkomligt att inte erkänna ett till och med tämligen stort mått av subjektivitet vid bedömningen av all konstnärlig verksamhet. Frågan är om dagens modeller är att föredra med en mer förment

objektiv bedömning genom ett för den oinvidge intrikat nät av tjänstemannarekommendationer, referensgruppsutlåtanden och styrelsebeslut. Kontentan vid sidan om den formella oantastligheten blir ofta en osynlighet angående vem som i realiteten är ansvarig för ett till synes mer objektivt fattat beslut. Avvägningen är enligt vår mening inte lätt, men andra modeller bör prövas som kan innebära förbättrade möjligheter för nya initiativ.

EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

I vårt delbetänkande gjorde vi bedömningen att det för den kommande treårsperioden är angeläget att det finns speciella ekonomiska resurser för att möjliggöra undanröjandet av en del av de hinder som vi under kommitténs tid har kunnat konstatera. Vårt förslag bottnade i en bedömning av att den tid som kommittén haft på sig är för kort för att man skall kunna se klara mer långsiktiga resultat av olika insatser. I bedömningen låg också en värdering av att det av trovärdighetsskäl var angeläget att de kulturpolitiska satsningarna och ett brett etablerande av de världskulturella frågeställningarna, som ett starkt stråk inom det

svenska konst- och kulturlivet, erhöll extra resurser åtminstone under ett ca femårigt uppbyggnadsskede. Vår bedömning om ett resurstillskott på totalt 13 miljoner kronor per år grundade vi på erfarenheter av den första tidens verksamhet. I diskussionen angående olika prioriteringar framstår det ofta som en aning vulgärt att inom kulturområdet göra jämförelser med andra kostnader. Ibland tycker vi ändå att jämförelser kan få företeelser att anta mer rimliga proportioner. En svensk spelfilm skulle definitivt klassas som en lågbudgetproduktion om den skulle produceras med de resurser som angivits som önskvärda för fortsatta satsningar för en breddning och fördjupning av de världskulturella perspektivens närvaro i svenskt kulturliv.

Detta är bedömningar som kommittén fortfarande gör. Initierandet och utvecklandet av de världskulturella perspektiven inom svenskt kulturliv är en fråga av nationellt kulturpolitiskt intresse och huvudansvaret bör därför ligga på staten. Ett sådant centralt ansvar förefaller desto mer angeläget eftersom globaliseringens effekter på olika sätt slår igenom och påverkar människors liv i hela

landet, och det oavsett om man har levt här i generationer eller är nyanländ flykting. När kommittén intar denna ställning så betyder det inte att vi anser att detta enbart är en angelägenhet för staten. Vi anser att det i minst lika hög grad är en uppgift för kommuner och landsting att med stor kraft skapa ekonomiska och andra förutsättningar för lokala och regionala initiativ med riktning mot världskulturella processer.

Vi har fört ett resonemang där vi påstår att det i grunden inte är något fel på politiken, i betydelsen de politiska målen för ett arbete, som skall främja utvecklandet av bl a världskulturella perspektiv inom kulturområdet. Grönt ljus för politiken innebär inte med automatik att det också i alla lägen finns en stark vilja hos tillräckligt många politiker i olika politiska församlingar för att inom en överskådlig tid på ett trovärdigt sätt förverkliga de mål politiken uttrycker. När det gäller den punkten finns fortfarande alltför få tecken på tillräckligt kraftfulla ambitioner. Om detta i sin yttersta orsak beror på bristande politisk vilja, eller att det inte förs fram väl utvecklade förslag om hur de världskulturella aspekterna på ett bättre

sätt än i dag skall synliggöras i det offentligstödda kulturutbudet undandrar sig vår bedömning.

För kommittén Forum för världskultur är det angeläget att på nytt framhålla vikten av att det under ett initialskede, vid sidan av rent organisatoriska förutsättningar, också skapas förutsättningar för en tillräckligt stabil ekonomisk plattform för den fortsatta verksamheten inom det statliga området. Vår bedömning är att ambitionsnivån bör ligga på ungefär den nivå som vi angav i delbetänkandet för att olika initiativ skall kunna finansieras. Det gäller då allt ifrån regionala världskulturkonsulenter till ad hoc-stöd till olika projekt där en medfinansiering kan minska olika former av "tröskelhinder" samt andra initiativ mer inriktade mot ny kunskap.

Det gäller att skyndsamt följa upp en del av de erfarenheter som Forum för världskultur har gjort eller ta fasta på strukturer som verksamheten blottlagt. Det har i det sammanhanget varit av stort intresse för kommittén att följa delar av de resonemang som förs i den tidigare refererade rapporten om utvecklingen av kulturinstitutionerna som arbetats fram inom Stiftelsen Fram-

tiden kultur. En prövning av vilka förutsättningar som finns för en vidareutveckling av de resomangen och ett sammanförande med en del av de frågeställningar som kommittén anser väsentliga att driva vidare av Statens kulturråd, skulle möjligtvis kunna peka ut hittills oprövade former för verksamhetens finansiering. Eftersom just de världskulturella perspektiven har förutsättningar att skära tvärs igenom befintliga genreavgränsningar, organisatoriska strukturer och ifrågasätta traditionella uppfattningar samtidigt som de kan innebära mycket stora konstnärliga utmaningar, borde diskussionen om utvecklingen av kulturinstitutionerna och de världskulturella perspektiven i svenskt kulturliv kunna sammanföras.

Vid sidan om de eventuella möjligheter som fördjupade diskussioner kring dessa frågor kan föra med sig vill kommittén också peka på ekonomiska och andra vinster som enligt vår bedömning kan göras genom en betydande renodling av uppdragen för de myndigheter med ansvar som berör, eller mer eller mindre tydligt tangerar verksamheter inom det världskulturella fältet.

FÖRDELA ROLLERNA

Kommittén har konstaterat att man från många olika håll framhållit att oklarheten när det gäller ansvar, kriterier och praktik mellan en rad olika bidragsgivande myndigheter, utgör ett stort hinder för förslagsställarna. Vi har tidigare också påpekat att de ursprungligen goda tankarna om en stor pluralism när det gäller bidragsgivande instanser ej längre fungerar på ett tillfredsställande sätt. Detta gäller i många tillfällen såväl inom det kommunala området som det statliga och är inte begränsat till instanser med uttalat kulturpolitiskt uppdrag. Många gånger återfinns även aktörer med uppdrag inom t ex integrationsområdet bland bidragsgivare till kulturprojekt på grund av arrangörernas desperata sökande efter finansieringskällor. Klara avgränsningar är inte möjliga att se, och i de tillfällen det finns ett relativt tydligt regelverk knäsetts detta genom enskilda beslut. Generösa tolkningar har ändå gett utrymme för beslut om finansiellt stöd. Detta är ett problem, och det drabbar i synnerhet nya aktörer eller initiativ som berör förslag med världskulturella förtecken och som har en tendens att hamna i ett ingenmansland.

Våra förslag berör de myndigheter som hanterar ekonomiska resurser för uttalad kulturverksamhet inom det statliga området, d v s i första hand Statens kulturråd, Svenska institutet och Sida. Enligt vår mening skulle det vara önskvärt att man vid det fortsatta utvecklingsarbetet med koppling till världskulturella frågeställningar strävade efter en renodling enligt följande linjer:

Statens kulturråd är ansvarsmyndighet för konst och kulturfrågor i Sverige och har under senare år även fått en rad nya uppdrag med anledning av medlemskapet i EU och annat. Det innebär att när nu regeringen, i enlighet med vad vi också föreslagit i vårt delbetänkande, vill att Statens kulturråd skall ha det fortsatta ansvaret för de världskulturella frågorna så är detta motiverat med att där redan finns eller kan utvecklas ett relevant kunnande samt att dessa är frågor med relevans för hela kulturlivet.

Vi har tidigare argumenterat för en ståndpunkt som söker visa det ofruktbara i att i samband med världskulturella frågeställningar försöka göra distinktioner mellan nationella och internationella aspekter på de frågorna. De måste ses som två

sidor av samma mynt. Följaktligen anser vi att man grundligt bör undersöka om inte den logiska konsekvensen av detta bör vara att all bidragshandling, vid sidan av åtminstone huvuddelarna av det Konstnärsnämnden redan hanterar, som berör såväl det nationella som det internationella området skall ligga inom Statens kulturråds uppdrag. När en förslagsställare skall söka stöd för att kunna realisera sina planer oavsett om det betyder finansiering av ett eget gästspel i ett annat land till vilket man har blivit inbjuden, eller att man söker för genomförandet av ett kulturprojekt i Sverige med eller utan internationell medverkan, skall man vända sig till Statens Kulturråd. Det är kulturlivets egna aktörer som är subjektet i de processerna.

På samma sätt bör det undersökas om man inte kan eliminera överlappningen eller den omtvittnade otydligheten i förhållande till Svenska institutets uppdrag. Svenska institutet får i enlighet med dessa tankar en tydligare roll som initiativtagare för olika aktiviteter utomlands och där kulturinslag i många tillfällen bör ha sin rättmätiga plats. Det kan gälla kultursatsningar under

ett svenskt EU-ordförandeskap, Expo 2000 o dyl Skillnaden från dagens situation är att i dessa tillfällen är det Svenska institutet som är subjektet. Man svarar inte för någon bidragshantering men väl för initiativ som utgår ifrån och värnar om svenska intressen utomlands helt i enlighet med redan befintliga regleringsbrev.

För Sidans vidkommande innebär en förändrad rollfördelning enligt ovan endast marginella konsekvenser. Kulturbiståndet har även fortsatt sitt fokus riktat mot kulturlivet i mottagarländerna och hanteringen av de medel som i dag i huvudsak används som bidragsmedel för att stimulera svenska kulturkontakter med utvecklingsländer bör i enlighet med vad som anförts ovan ges i uppdrag till Statens kulturråd att hantera.

Vid en översyn av renodlingen av rollerna enligt dessa tankebanor kan det även bli aktuellt att se över mindre delar av Konstnärsnämndens bidragsordningar.

Med ett samlat grepp och en strävan efter samsyn inom regeringskansliet bör de budgettekniska justeringar som blir aktualiserade inte innebära avgörande hinder för förverkligandet av dessa

tankar. Om man åstadkommer en större tydlighet inom det statliga området när det gäller bidragsgivningen så har man minskat ett inte obetydligt hinder och skapat något bättre förutsättningar när det gäller finansieringen av olika kulturprojekt. En annan vinst kan ligga i att man får färre och tydligare samtalsparter. Dessutom motverkar en förändring i enlighet med våra förslag den tendens till uppbyggnad av parallella kompetenser inom de här berörda myndigheterna.

STORSTADSPOLITIKEN

Man kan av föregående kapitelns fokusering på de statliga aktörerna förledas att tro att det också är där som de verkliga kraftcentra ligger. Det är inte vår bedömning. Dock kan centrala väl samordnade statliga resurser vara en god förutsättning för att initiativ som vuxit fram lokalt kan få en chans att växa utöver vad de lokala resurserna tillåter. I storstadsområdena förefaller det som en önskad konsekvens av stadsdelsreformen är att man ser tydliga tendenser till en skiktning mellan en i huvudsak professionell kulturverksamhet i storstädernas centrala delar och ytterområden som

Det handlar om möten mellan kulturer, teatertraditioner och generationer.

Ur projektbeskrivning för "Världsteaterprojektet", 1999.

präglas av en amatörkultur. Detta kan säkert delvis ha sin förklaring i att kulturnämndernas resurser förbrukas genom åtaganden för centrala och centralt belägna kulturinstitutioner medan ytterområdenas stadsdelnämnders resurser är så utomordentligt marginella att de inte räcker till något annat än ett stöd till den lokala amatörkulturen. Detta förhållande blir desto mer tankeväckande om man tar i beaktande att det också är i storstädernas ytterområden som den största andelen människor med andra kulturella erfarenheter och referensramar bor. Ett faktum som borde kunna utgöra ett viktigt inslag och en utmaning även för det professionella kulturlivet.

I ljuset av detta är det beklagligt att konst- och kulturfrågor inte har förmått inta en speciellt framträdande roll inom flera av de tillväxtavtal som slutits inom ramen för den speciella storstadsatsningen. Detta har varit ett område till vilket det har slussats extra resurser utan att kulturlivets olika aktörer förmått utforma idéer, skapa gehör eller utrymme för just konst och kultur.

Det kan i det framtida arbetet med de världskulturella aspekternas ställning inom den svenska kulturpolitiken vara värt att även fundera över om lokaliseringen av centrala institutioner förvaltningar eller myndigheter kan ha någon positiv inverkan när det gäller verksamhetens utformning och innehåll. Placeringen av Tensta konsthall är ett exempel på en medveten lokalisering av något som förväntas växa till en i det stockholmska kulturlivet central kulturinstitution. Att Mångkulturellt centrum ligger i Fittja förefaller adekvat eftersom platsen och dess människor är det centrala objektet i sökandet efter ny kunskap och nya insikter. Skulle det spela någon roll om centrala statliga kulturmyndigheter eller andra förvaltningar flyttades från Stockholms innerstad till Skärholmen eller Handen som ett medvetet ställningstagande och en påminnelse om att det svenska kulturlandskapet förändrats sedan 1974?

Bilaga 1

Dir. 1998:14

Beslut vid regeringssammanträde
den 19 februari 1998

SAMMANFATTNING AV UPPDRAGET

En kommitté tillkallas med uppgift att under åren 1998 och 1999 bedriva en initiativtagande och samordnande försöksverksamhet, benämnd Forum för världskultur. Syftet med Forum för världskultur är att främja den konstnärliga och kulturella mångfalden i Sverige genom att ge plats för kulturyttringar från länder och miljöer, vilkas kultur vanligen inte görs tillgänglig genom etablerade kommersiella eller institutionella kanaler. Försöks- verksamheten skall främst inriktas på scenisk produktion och idégivande kontaktverksamhet.

BAKGRUND

I budgetpropositionen för år 1998 (prop. 1997/98:1 utg.omr. 17, sid. 24-26) föreslog regeringen att en försöksverksamhet, benämnd Forum för världskultur, skall inledas våren 1998. Syftet med verksamheten är att öka den konstnärliga och kulturella mångfalden i Sverige genom att ta initiativ till och samordna presentation av kulturyttringar från hela världen. I december 1997 godkände riksdagen att verksamheten bedrivs med den inriktning som anges i propositionen (bet. 1997/98:Kr U1, rskr. 1997/98:97).

Regeringen har denna dag godkänt att ett avtal träffas mellan staten, Stockholms läns landsting och Stockholms stad om organisation och finansiering av Forum för världskultur under åren 1998 och 1999. Stockholms läns landsting och Stockholms stad är avtalsparter eftersom en stor del av försöksverksamheten kommer att bedrivas i Stockholmsregionen. Enligt avtalet skall Forum för världskultur drivas som en kommitté under Kulturdepartementet. Kommittén skall bestå av tre ledamöter, som var och en representerar staten, Stockholms läns landsting respektive Stockholms stad. En av ledamöterna skall vara ordförande. Till kommittén skall knytas ett programråd, bestående av högst fem sakkunniga med kulturbakgrund. Rådet skall tillsammans med kommittén utforma verksamheten och svara för dess konstnärliga och idémässiga innehåll. Kommittén är budgetansvarig och ytterst ansvarig för verk-

samheten. För kommitténs dagliga arbete skall det utses en verksamhetsledare. Staten skall samråda med Stockholms läns landsting och Stockholms stad om direktiv till kommittén samt om ordförande, programråd, övriga sakkunniga, experter och verksamhetsledare. Av avtalet framgår vidare att staten betalar kommittéarvodet samt ställer kontorslokaler, utrustning och personal till kommitténs förfogande, allt till en kostnad av högst 1,5 miljoner kronor per år. Härutöver skall kommittén årligen tillföras verksamhetsmedel om 2 miljoner kronor från staten, 1 miljon kronor från Stockholms läns landsting och 2 miljoner kronor från Stockholms stad.

UTGÅNGSPUNKTER

Ett av riksdagen fastställt mål för den nationella kulturpolitiken är att främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet. Ett annat mål är att verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande (prop. 1996/97:3, bet. 1996/97:KrU1, rskr. 1996/97:129). Dessa och övriga mål för den nationella kulturpolitiken är den grundläggande utgångspunkten för Forum för världskultur.

En viktig kulturpolitisk princip är att varje kulturinstitution tar ansvar för att dess verksamhet vänder sig till hela befolkningen. Ett naturligt led i detta ansvar är att utveckla verksamhet med inriktning även på kulturer som tillförts vårt samhälle genom invandring.

Huvudsyftet med Forum för världskultur är att inspirera befintliga institutioner och organisationer till detta. Därvid kan olika tillvägagångssätt bli aktuella. Kontaktskapande och idégivande insatser är av stor betydelse, likaså samordning av redan tagna initiativ inom kulturlivet. Ett annat sätt att driva på utvecklingen är att skapa förebilder genom egna konstnärliga produktioner.

Enligt de av riksdagen godkända riktlinjerna för Forum för världskultur avses med världskultur kulturyttringar från olika delar av världen som bidrar till att öka mångfalden i svenskt kulturliv, särskilt kulturyttringar från länder och miljöer, vilkas kultur inte naturligt blir tillgänglig för en publik i Sverige genom etablerade kommersiella eller institutionella kanaler. Denna definition skall sålunda vara vägledande vid avgränsningen av Forums verksamhetsområde. Vägledande för verksamheten skall i övrigt vara mångfald i de kulturella uttrycken och hög konstnärlig kvalitet. Därvid är det angeläget att ta till vara den

samlade erfarenhet, kompetens och kreativitet som redan finns inom kulturlivet och förankra nya initiativ inom detta.

UPPDRAGET

Enligt de riktlinjer för verksamheten som riksdagen har antagit skall Forum för världskultur ha till uppgift att

- initiera, stimulera och samordna verksamhet inom existerande institutioner och organisationer med inriktning på andra kulturer än den traditionellt västerländska,
- genomföra egna projekt med samma inriktning, varvid stort utrymme skall ges för nya tväretniska och tvärkulturella uttryck,
- arrangera möten mellan konstnärer och andra kulturarbetare med erfarenhet från olika kulturer,
- informera om pågående och planerade kulturhändelser med anknytning till världskultur,
- i olika former ta initiativ till kultur- och samhällsdebatt,
- utveckla ett samarbete med kulturinstitutioner, kulturföreningar och kommuner över hela landet i avsikt att upprätta förslag till ett handlingsprogram för en kulturpolitik som har till mål att bygga upp en ny kulturell gemenskap i Sverige.

De uppgifter som riksdagen har knutit till Forum för världskultur är omfattande och av skiftande karaktär. Inom ramen för riksdagens samlade uppdrag skall försöksverksamheten främst inriktas på två typer av verksamhet, nämligen sceniska produktioner och idégivande kontaktverksamhet. Kommittén skall anta ett verksamhetsprogram, som ger möjlighet att under ett år vinna så mycket erfarenhet att slutsatser kan dras rörande verksamhetens fortsatta inriktning och organisation. För verksamhetens framtida organisation är utgångspunkten att såväl de samordnande som de producerande uppgifterna skall fullgöras inom befintliga strukturer på kulturområdet.

Kommittén skall samarbeta med fristående producenter och kulturinstitutioner. Dessa kan vara Svenska riksteatern när det gäller gästspel på Södra teatern, Orienteatern när det gäller produktion av sk världsteater och Svenska rikskonserter när det gäller musikproduktion.

Med utgångspunkt i den producerande verksamheten men också på annan grund skall kommittén anordna debatter,

seminarier och idékonferenser i syfte att bilda opinion samt stimulera kulturlivets institutioner och organisationer till nya initiativ för att skapa kulturell gemenskap.

Möjligheterna att ge ut idéskrifter och anordna utställningar i anslutning till konferensverksamheten skall prövas. I fråga om utställningsarrangemang är det lämpligt att kommittén samråder med bl a Riksutställningar.

Debatter och seminarier kan genomföras i samverkan med Svenska riksteatern i Södra teatern eller på annat håll med andra samarbetsparter. Överenskommelsen med Stockholms läns landsting och Stockholms stad förutsätter en nära samverkan med t ex det planerade Världsbiblioteket, Kulturhuset och Konserthuset i Stockholm.

Vid programplaneringen skall kommittén beakta den mångfald av verksamheter med inriktning på andra kulturer som redan i dag finns inom kulturlivet. För att undvika dubbelarbete och hitta utvecklingsbara initiativ är det lämpligt att kommittén inledningsvis skaffar sig en överblick över vad existerande institutioner och organisationer gör inom kommitténs intresseområde. Möjligheterna till samordning med det svenska kulturbiståndet och annan kulturstödande verksamhet skall undersökas. Kommittén skall samråda med bl a Statens kulturråd, Svenska institutet och SIDA.

REDOVISNING AV UPPDRAGET

För kommitténs arbete gäller regeringens direktiv om redovisning av regionalpolitiska konsekvenser (dir. 1992:50), om prövning av offentliga åtaganden (dir. 1994:23), om redovisning av jämställdhetspolitiska aspekter (dir. 1994:124) samt om redovisning av konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet (dir. 1996:49). Kommittén skall senast den 1 mars 1999 i en delrapport till Kulturdepartementet redovisa erfarenheterna av den bedrivna programverksamheten samt lämna förslag till fortsatt inriktning på denna. I delrapporten skall kommittén även föreslå hur verksamheten skulle kunna införlivas i kulturområdets befintliga organisation. Slutrapport över försöksverksamheten skall lämnas till Kulturdepartementet senast den 31 december 1999.

Bilaga 2

Dir. 1999:55

Beslut vid regeringssammanträde
den 1 juli 1999

SAMMANFATTNING AV UPPDRAGET

Forum för världskultur (Ku 1998:01) skall senast den 1 mars 2000 avge delrapport över verksamheten. Slutrapport skall lämnas senast den 31 december 2000.

BAKGRUND

Med stöd av regeringens bemyndigande den 19 februari 1998 (dir. 1998:14) tillkallade chefen för Kulturdepartementet en kommitté med uppgift att under åren 1998 och 1999 bedriva en initiativtagande och samordnande försöksverksamhet, benämnd Forum för världskultur. Syftet med Forum för världskultur är att främja den konstnärliga och kulturella mångfalden i Sverige genom att ge plats för kulturyttringar från länder och miljöer, vilkas kultur vanligen inte görs tillgänglig genom etablerade kommersiella eller institutionella kanaler. Enligt direktiven skall kommittén senast den 1 mars 1999 i en delrapport till Kulturdepartementet redovisa erfarenheterna av den bedrivna programverksamheten samt lämna

förslag till fortsatt inriktning på denna. Slutrapport över försöksverksamheten skall lämnas senast den 31 december 1999.

Mellan staten, Stockholms läns landsting och Stockholms stad har ett avtal träffats om organisation och finansiering av Forum för världskultur. Enligt avtalet skall verksamheten pågå under åren 1998 och 1999.

Forum för världskultur begärde den 5 januari 1999 att uppdraget förlängs med ett år. Skälet för begäran är att programverksamheten blivit starkt fördröjd genom omständigheter som kommittén inte har kunnat påverka. Stockholms läns landsting och Stockholms stad har genom beslut den 20 april 1999 respektive den 19 maj 1999 medgivit att uppdraget förlängs att gälla tom den 31 december 2000, förutsatt att förlängningen inte innebär ekonomiska åtaganden utöver vad som tidigare avtalats.

UPPDRAGET

Försöksverksamheten med Forum för världskultur skall pågå även under år 2000. Förlängningen innebär inte att medel utöver vad som tidigare har beslutats kommer att tillföras verksamheten. En delrapport med det innehåll som angivits i dir. 1998:14 skall lämnas till Kulturdepartementet senast den 1 mars 2000. Slutrapport över försöksverksamheten skall lämnas senast den 31 december 2000.

